Justiitsministeerium
Kriminaalpoliitika osakond

ÜLEVAADE KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNDADEST 2006. A RIIGIKOGULE

Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2006 aasta tähtsamatest sammudest Riigikogule 21.10.2003 heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimisel vastavalt Riigikogu 25. jaanuari 2006. a otsusele

Tallinn, 2007

Sisukord

Sisukord 2
I Ülevaade kriminaalpoliitikast 2006. aastal 4
1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud 5
1.1. Korrakaitseseaduse koostamine 5
1.2. Kiirmenetluse ja lepitusmenetluse võimaluse loomine, lähenemiskeeld kriminaalmenetluses 5
1.3. Karistusseadustiku uuendamine 6
1.3.1. Kriminaaltulu konfiskeerimine 6
1.3.2. Majanduskuriteod 6
1.3.3. Teised tähtsamad muudatused 7
1.4. Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava 8
1.5. Vangide arvu vähendamine 9
1.6. Inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava 10
1.7. Koostöö teadusasutustega ning uuringute kasutamine kriminaalpoliitikas 11
1.7.1. Alaealisi puudutavad uuringud 11
1.7.2. Kinnipeetavaid ja vanglaid puudutavad uuringud 12
1.7.3. Teised olulised uuringud 13
1.8. Kuritegevuse statistika, kriminaalmenetlusregister ja E-Toimik 14
1.9. Ohvriabi 15
2. Olustikuline kuriteoennetus 16
2.1. Kogukonnakeskne politsei 16
3. Sotsiaalne kuriteoennetus 17
3.1. Laste kasvukeskkonna edendamine 17
3.2. Võitlus alkoholismi ja narkomaaniaga 19
3.3. Vanglast vabanenute rehabiliteerimine 19
II Kuritegevus 2006. aastal 20
4.1. Kuritegevuse tase 21
4.1.1. Kuriteod maakondades ja suuremates linnades 21
4.1.2. Kuritegude liigid 24
4.1.3. Kuritegudega tekitatud varaline kahju 26
4.1.4. Kuritegudes kahtlustatavate isikute vanus ja sugu 26
5. Kokkuvõte prioriteetsetest kuritegudest Eestis 29
5.1. Alaealistega seotud kuritegevus 29
5.1.1. Alaealiste vastu toime pandud kuritegevus 29
5.1.2. Alaealiste poolt toime pandud kuritegevus 30
5.2. Organiseeritud kuritegevus 31
6. Kuritegevuse kontrollimine 33
6.1. Kriminaalmenetluse peamised mõisted 33
6.2. Kohtueelne kriminaalmenetlus 35
6.2.1. Kuriteod prokuratuuride tööpiirkonnas 36
6.2.2. Kohtueelse menetluse tulemuslikkus 37
6.2.3. Kriminaalasjade lõpetamine ja kohtusse saatmine 39
6.2.4. Menetlusliigid ringkonnaprokuratuurides 42
6.2.5. Keskmine kriminaalmenetluse pikkus kuudes 45
6.3. Kriminaalkohtumenetlus 46
6.3.1. Kriminaalasjade lahendamine maakohtutes 46
6.3.2. Kriminaalasjade lahendamine ringkonnakohtutes 48
6.4. Vangistus 48

6.4.1. Vanglas oleku pikkus 49
6.4.2. Kinnipeetavate iseloomustus 50
6.4.3. Alaealised kinnipidamisasutuses 51
6.5. Kriminaalhooldus 52
6.5.1. Kriminaalhooldusaluste iseloomustus 53
6.5.2. Alaealised kriminaalhooldusalused 55
LISAD 1-10:
1. Registreeritud kuriteod 2003-2006
2. Registreeritud kuritegude arv karistusseadustiku peatükkide ja geograafilise jaotuse kaupa
3. Kuritegudes kahtlustatavate sooline jaotus
4. Kuritegudes kahtlustatavate vanuseline jaotus
5. Kuritegude toimepanemine grupis
6. Kuritegudega tekitatud varaline kahju
7. Keskmine kohtueelse menetluse pikkus kriminaalmenetluse alustamisest lõpliku menetlusotsuse tegemiseni
8. Prokuratuuri lõplikud menetlusotsused kuritegude ja kuriteoliikide lõikes
9. Prokuratuuri lõplikud menetlusotsused kuriteo, isiku ja toimiku jaotuses
10. Kuritegudes tehtud ringkonnaprokuratuuride menetlusotsuste arv ja protsentuaalne jaotus otsuse liikide lõikes

I Ülevaade kriminaalpoliitikast 2006. aastal

Riigikogu poolt heakskiidetud pikaajalise strateegia – Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010 täitmises toimus 2006. aastal oluline edasiminek ja mõnes osas ka juba seni saavutatud praktika jätkamine. 2006. aastal olulisemateks sammudeks kriminaalpoliitikas olid eelkõige õigusliku keskkonna kaasajastamine, tähtsate riiklike arengukavade vastuvõtmine, koostöö teadusasutustega ning kuritegevuse statistika analüüsimine. See kõik loob laiema infrastruktuuri kuritegevuse vastu võitlemisel:

- kuritegeliku vara laiendatud konfiskeerimiseks seadusliku aluse loomine ja kokkuleppe saavutamine siseministriga ka vastava rahajälitusüksuse loomiseks Keskkriminaalpolitseis (p 25);
- põhjalikule analüüsile tugineva ulatusliku majanduskaristusõiguse reformi läbiviimine, mis võimaldab kriminaaljustiitssüsteemil keskenduda ennekõike rasketele ja suurt kahju tekitavate kuritegude lahendamisele (p 20, 9, 21, 23);
- kannatanu huve säästva kiirmenetluse rakendamine, mis samas tagab kiire ja seega mõjusa karistuse mõistmise kuriteos teolt tabatud kahtlustatavale (p 22);
- sotsiaalset rehabilitatsiooni soodustava lepitusmenetluse seadustamine (p 21);
- kiire ja tõhusa lähenemiskeelu kohaldamise võimaldamine kriminaalmenetluses ennekõike perevägivalla ohvrite huvide kaitseks (p 16.1);
- seadusliku aluse loomine tuvastamaks jälitusliku üksikpäringuga SMS-iga või elektronkirjaga anonüümse tapmisähvarduse teinud isikut (p 16.2);
- vangide ennetähtaegset vabastamist võimaldava nn elektroonilise järelevalve eelnõu vastuvõtmine (p 26);
- korrakaitseseaduse eelnõu väljatöötamine, mis jäi ühes punktis eriarvamuse tõttu Riigikogule esitamata (p 7);
- alaealiste kuritegevuse vähendamise ning inimkaubanduse vastu võitlemise arengukavade heakskiitmine Valitsuse poolt (p 10,13);
- laste õiguste strateegia edendamaks laste kasvukeskkonda heakskiitmine Valitsuse poolt (p 13, 14, 15);

Jätkunud ja laienenud on koostöö teadusasutustega ning uuringute kasutamine kriminaalpoliitikas süütegude põhjuste ning nende mõjutamiseks rakendatavate abinõude mõjususe selgitamiseks (p 23).

Eelistused kuritegevusevastases võitluses olid 2006. aastal samad, milles justiitsminister ja siseminister juba 2005. aastal Laulasmaal kokku leppisid. Vastavalt kokkuleppele olid prioriteetseteks valdkondadeks:

1. alaealiste poolt ning alaealiste suhtes toimepandud kuritegevus, esmajärjekorras lapsohvritega vägivalla- ja seksuaalkuriteod;

2. organiseeritud kuritegevus, esmajärjekorras:
2.1 narkootiliste ning psühhotroopsete ainetega seotud kuritegevus;
2.2 inimkaubandusega seotud kuritegevus;
2.3 kriminaaltulu (sh korruptiivse tulu) ja rahapesuga seotud kuritegevus.

1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud

1.1. Korrakaitseseaduse koostamine

Kriminaalpoliitika arengusuundade p 7 kohaselt on Justiitsministeeriumile koos teiste asjaomaste institutsioonidega pandud kohustus töötada välja seaduse eelnõu, mis reguleerib avaliku korra kaitset ning ennetustööd riigi- ja kohalikul tasandil. 2006. aasta suvel see eelnõu ka valmis ja käis kooskõlastusringil, kuid valitsuskabineti istungist kaugemale ei jõudnud. Paraku ei õnnestunud lahendada erimeelsusi üksikküsimustes, mille tõttu jäi seisma suure töö tulemusena valminud ja Eestile nii vajalik eelnõu. Korrakaitseseadus peaks olema üldseadus, mis loob õigusriikliku aluse riiklikku järelevalvet teostavate asutuste, ennekõike politsei tegevusele, korrastades muuhulgas korrakaitseliste abinõude süsteemi, mida korrakaitseorganid võivad avaliku korra ja turvalisuse kaitsel rakendada. Eelnõu sisaldas ka kriminaalpoliitika arengusuundade dokumenti läbiva põhimõtte rakendust, mille kohaselt peab riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevuse eesmärgiks olema senisest enam tähelepanu pööramine korrarikkumiste ennetamisele, kahjude vähendamisele ja ärahoidmisele, nähes ette süütegude ennetamise süsteemi ülesehituse.

1.2. Kiirmenetluse ja lepitusmenetluse võimaluse loomine, lähenemiskeeld kriminaalmenetluses

Olulise kriminaalmenetlust puudutava uuendusena võeti 2006. a märtsis Riigikogus vastu ja juba aprillis jõustus kiirmenetlust puudutav kriminaalmenetluse seadustiku muudatus, mis annab võimaluse viia kriminaalmenetlus läbi kiirmenetluses 48 tunni jooksul isiku kahtlustatavast kinnipidamisest või kahtlustatavana kinnipidamisest. 2006. aastal kasutas prokuratuur kiirmenetlust umbes 2% menetlusotsuste puhul.

Arvestades kriminaalpoliitika arengusuundade punkte 21 ja 22 ehk kriminaalmenetluse lõpetamise võimaluste laiendamist ja süüdlase efektiivsemat mõjutamist, esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule 2006. a juunis eelnõu mujal Euroopas ammu tuntud lepitamismenetluse seadustamiseks. Riigikogu käesolev koosseis võttis selle eelnõu käesoleva aasta 17. jaanuaril seadusena vastu. Lepitamise puhul kaasatakse kannatanu karistusõiguse eesmärkide saavutamisse seeläbi, et teatud II astme kuritegudes on loodud võimalus lõpetada kriminaalmenetlus, kui kuriteo osapooled on läbinud kohtuvälise lepitamismenetluse. Kohtuväline lepitamismenetlus on kannatanule ja süüdlasele vabatahtlik ning selle eesmärgiks on esiteks, saavutada kokkulepe kuriteoga tekitatud kahjude heastamise osas, ning teiseks, panna süüdlane ka tegelikult mõtlema oma teoga kannatanule tekitatu üle. Ohvriabisüsteemis töötavad spetsialistid on 2006. a jooksul saanud ka koolituse lepitusmenetluse läbiviimseks.

Kindlasti väärib äramärkimist ka 2006. a suvel jõustunud kriminaalmenetluse seadustiku täiendus, millega loodi lähenemiskeelu kohaldamise võimalus kriminaalmenetluses. Lähenemiskeelu näol on tegemist kuriteoohvrile ja tema lähedastele mõeldud kaitseabinõuga eelkõige peresisese vägivalla ja isikuvastaste kuritegude puhul. Nii on prokuratuuri taotlusel võimalik kohaldada vägivallatseja suhtes juba kriminaalmenetluse ajal tõkendina ajutist lähenemiskeeldu ning kohtul on kannatanu taotluse esitamise korral võimalus süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel

kohaldada isiku suhtes kuni kolmeks aastaks tsiviilõiguslikku lähenemiskeeldu ilma, et ohver peaks seda minema taotlema tsiviilkohtult.

1.3. Karistusseadustiku uuendamine

Kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 22 näeb ette rikkumiste eest mõjusate karistuste kohaldamise põhimõtte. Et kohaldada rikkumiste eest proportsionaalseid ja mõjuvaid karistusi, peab olema ka õiguslik alus karistuste kohaldamiseks kooskõlas niiöelda praktilise elu vajadustega.

1.3.1. Kriminaaltulu konfiskeerimine

1. veebruaril 2007. a jõustus uus konfiskeerimise regulatsioon karistusseadustikus. Selle seadusega on loodud laiemad võimalused võitluseks organiseeritud kuritegevusega saadud tulude äravõtmiseks. Senikehtiv varaline karistus ei ole andnud loodetud tulemusi. Alates 1. veebruarist toimepandavatele kuritegudele hakkab uue seaduse alusel kohalduma laiendatud konfiskeerimine. Raskete kuritegude puhul nagu narkokuriteod, terrorism, orjastamine (inimkaubandus), salakaubavedu, altkäemaks, lõhkematerjaliga seotud kuriteod, võib koos üle 3-aastase vanglakaristusega süüdlasele kohaldada vara konfiskeerimist, kui kuriteo olemuse, isiku legaalse sissetuleku ja varandusliku olukorra ning elatustaseme erinevuse või muu põhjuse tõttu on alust eeldada, et ta on saanud vara kuritegude toimepanemise tulemusena. Kuna kuritegeliku tulu peitmine ja selle kolmandate isikute nimele kirjutamine on jätkuvalt probleem, siis uue seaduse valguses peaks olema reaalselt võimalik ka kolmandate isikute käes oleva kuritegelikul teel saadud tulu äravõtmine. Kolmandate isikute kaitseks sai selle seadusega täpsustatud ka nende kriminaalmenetluslikke garantiisid.

2006. aastal planeeritud tegevuste tulemusena on keskkriminaalpolitsei rahapesu andmebüroo juurde loodud kriminaaltulu jälitamise üksus, mille tööd käivitatakse käesoleval, so 2007. aastal. Üksuse kaudu peab suurenema kriminaaltulu avastamise võimekus ja selle kaudu ka võimalike konfiskeerimiste hulk.

1.3.2. Majanduskuriteod

Teise olulise karistusseadustikku korrastava muudatusena tuleb nimetada ametialaste, majandusalaste, maksualaste ja intellektuaalse omandi vastaste süütegude peatükkide uuendamist. Eelnõu võeti seadusena vastu käesoleva aasta 24. jaanuaril ja seadus jõustub 15. märtsil. Kõige olulisemad muudatused seisnevad kahe ametialase kuriteo üldkoosseisu, so ametiseisundi kuritarvitamine (KarS § 289) ning ametialane lohakus (KarS § 290) kui ülimalt laiade ja õigusriiklikku süsteemi mittesobivate kuritegude kehtetuks tunnistamises. Selle asemel hakkavad karistusseadustikus olema senisega võrreldes muudetud või täiesti uued konkreetselt piiritletud kuriteokoosseisud. Ka maksusüütegude süsteemi korrastamine peaks andma praktikas parema aluse tegelemaks eriti ulatuslike ja riigile kahjulike rikkumistega. Seaduse jõustudes hakkab ebaseaduslik majandustegevus, s.o ilma nõutava registreeringu või loata ettevõtlusega tegelemine, olema üldjuhul karistatav väärteona, vaid ohtlikemates valdkondades

nagu lennundus, raudteeliiklus, meditsiin, kindlustus- ja finantsteenuste osutamine on tegevusloata tegutsemine ka esmakordsel rikkumisel kuritegu.

1.3.3. Teised tähtsamad muudatused

Sama seaduse kontekstis tuleb kindlasti välja tuua ka muudatused, mis on mõeldud avaldama mõju vangistusega karistatud isikute hulga vähenemisele. Näiteks varguse kui kõige sagedamini esineva kuriteoliigi puhul (moodustavad 51% kõikidest kuritegudest) on korduv või grupina toimepanemine raskendav asjaolu, mille eest seadus näeb ette üksnes vanglakaristuse. Eelnõu kohaselt antakse kohtule siiski õigus kohaldada ka alternatiivse karistusliigina rahalist karistust, samuti kõrvaldab see seadus olukorra, kus teistkordset pisivargust (summa ei ületa 1000.-) menetletakse kuriteona. Alates 15. märtsist, kui seadus jõustub, lahendatakse väheväärtusliku asja vargused väärteomenetluses. Samuti muutub paindlikumaks karistuste valik autode ärandamise eest, mille puhul praegu näiteks kahe alaealise poolt toimepanduna tuleb kohaldada kahe- kuni kümneaastast vangistust. Muudatustega vähendatakse vangistuse pikkust ja sätestatakse rahalise karistuse kohaldamise võimalus. Seni kehtiv vanglakaristus kohalduks edaspidi vaid vägivallaga toimepandud juhtudele.

Samuti tuleb eraldi välja tuua mais heakskiidetud karistusseadustiku muudatus, millega tunnistati Eestis kuriteoks mõjuvõimuga kauplemine. Siinkohal võib märkida, et 2006. a alustas Justiitsministeerium ka korruptsioonivastase seaduse muudatuste ettevalmistamisega nii majanduslike huvide deklaratsioonide esitamise süsteemi kui ka huvide konflikti vältimiseks mõeldud tegevus- ja toimingupiirangute loetelu korrastamiseks. Kehtiv majanduslike huvide deklareerimise süsteem on iganenud ning ajal, mil suur osa andmebaasidest asub elektroonilises keskkonnas, esitatakse ametiisikute majanduslike huvide deklaratsioone endiselt paberkujul. Justiitsministeeriumis valminud uus majanduslike huvide deklaratsioonide süsteem aitaks suurendada kõrgemate ametnike ning poliitikute vastutust ühiskonnas ja vähendada nende korruptsiooniriske.

Koostöös Riigikogu õiguskomisjoniga sai 2006. aasta suveks vastuvõtmisküpseks karistusseadustiku muutmine alaealiste vastu toimepandud seksuaalkuritegude karistusi karmistav eelnõu. 2006. aastal registreeriti alaealiste seksuaalse väärkohtlemisega seotud kuritegusid 192 korral. Kõige levinumat alaealise seksuaalse enesemääramise vastastest kuritegudest - sugulise kire rahuldamist lapseealisega registreeriti 2006. aastal 62 korral, mis on 40 võrra vähem kui eelmisel aastal, ent siiski 50 võrra rohkem kui 2003. aastal (joonis 1).

1. **Joonis**: Sugulise kire rahuldamine lapseealisega, registreeritud kuriteod 2003-2006

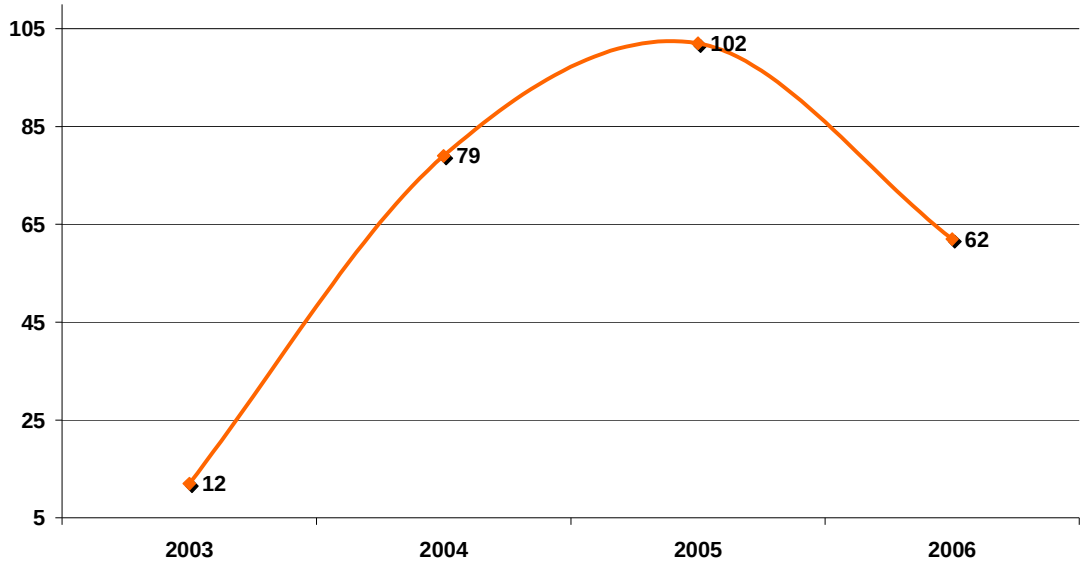

Allikas: Justiitsministeerium. Kriminaalmenetlusregister

1.4. Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava

Alaealiste vastu ning ka alaealiste poolt toime pandud kuritegevuse vähendamine alates 2005. aastast olnud justiits- ja siseministeeriumi üks prioriteete. 2006. aastal sai see prioriteet ka konkreetsed tegevused arengukavas – nimelt kiitis valitsus heaks „Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007-2009”. Strateegia koostamise vajadus tulenes ka sellest, et alaealised õigusrikkujad on aina nooremad, alaealiste õigusrikkujate seas on kasvamas retsidiivsus, alaealiste õigusrikkumiste vähendamiseks pole piisavalt mõjutusvahendeid, seni loodud mõjutusvahendid pole reaalselt kättesaadavad ega ka kõige mõjusamad alaealiste kuritegevuse ennetamisel jne.

2006. aastal selgitati välja 2056 kuritegudes kahtlustatavat alaealist, kes olid pannud toime 3313 kuritegu. Alaealiste poolt toime pandud v ä ä r t e g u d e kohta tegi politsei samal aastal 24 075 otsust. 2005 aastaga võrreldes oli 2006. aastal alaealisi kahtlustatavaid 344 võrra enam, ent nende poolt toimepandud kuritegusid oli 455 juhtumi võrra vähem. Sellest nähtuvalt panevad alaealised kuritegusid enamasti toime grupis. (Joonis 2)

2. Joonis: Alaealiste poolt toime pandud kuriteod, 2003-2006

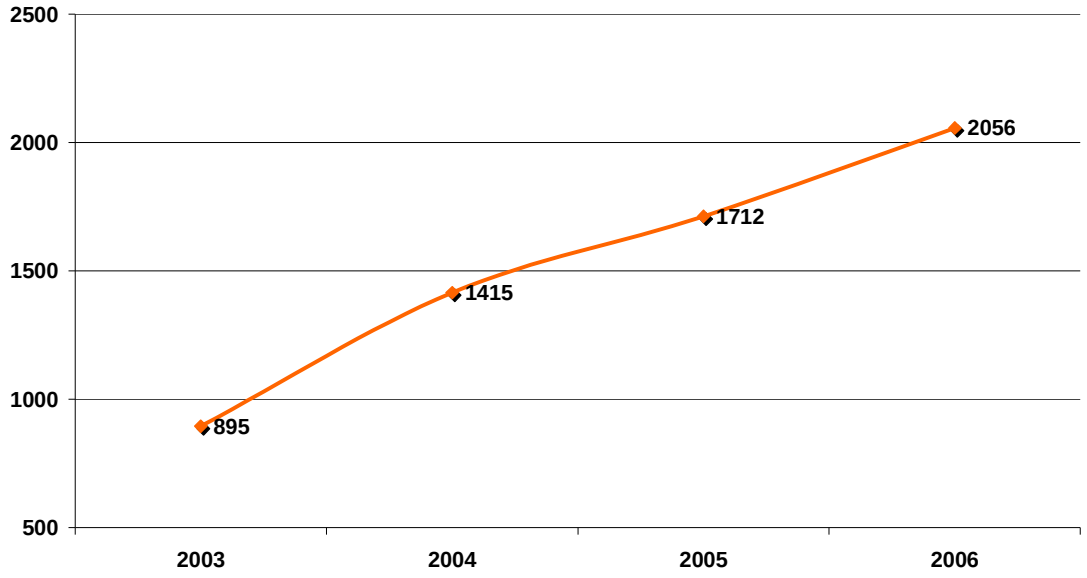

Allikas: Justiitsministeerium. Kriminaalmenetlusregister

Teiselt poolt tulenes arengukava koostamise vajadus sellest, et ühtegi konkreetselt alaealiste õigusrikkumiste vähendamisele keskendunud strateegilist dokumenti ei ole Eestis varem koostatud.

Arengukava tegevuste eesmärgiks on vähendada alaealiste kuritegevust, sealhulgas alaealiste korduvõigusrikkumisi. Arengukava tulemusena korrastatakse nii alaealiste komisjonide kui ka kasvatuslike erivajadustega õpilaste koolide tööd ning seeläbi tekivad paremad võimalused alaealiste õigusrikkujate mõjutamiseks. Arengukava tegevuste tulemusena peaks paranema koostöö lastekaitsetöötajate, alaealiste komisjonide liikmete, politseinike, prokuröride ja kohtunike vahel. Arengukava näeb aastaks 2009 ette erikoolide õpi- ja olmetingimuste ajakohastamise. Infrastruktuuri nüüdisajastamine võimaldab muuta õpitingimusi individuaalsemaks ja õpilaste elamistingimusi õpilaskodudes perekesksemaks.

1.5. Vangide arvu vähendamine

Eesti kuulub endiselt riikide hulka, kus vangide arv elanike kohta on väga suur – meil on umbes 333 kinnipeetavat 100 000 elaniku kohta. Vangide rohkuse poolest ületavad Eestit Venemaa, Valgevene ja Ukraina, ent õnneks näitavad trendid Eestis vangide arvu mõningast vähenemist (ca -2,5%).

Juba 2005. aastal võeti Justiitsministeeriumis kriminaalpoliitiline suund hakata vähendama reaalset vangistust kandvate isikute arvu. See tegevus tuleneb arengusuundade dokumendi punktist 26, kus muu hulgas öeldakse, et Justiitsministeerium peab arendama eeldusi, mis võimaldaksid vangistusega karistatud isikutel enne vanglast vabanemist läbida avavangla faas või vabastada nad enne karistusaja lõppemist koos allutamisega käitumiskontrollile.

Korduva pisivarguse dekriminaliseerimisest ja korduva või grupiviisilise varguse puhul rahalise karistuse võimaluse loomisest oli juttu juba eespool. Seega tuleb 2006. a kõige olulisema tegevusena tuua välja elektroonilise järelevalve õigusliku korralduse loomine ja ennetähtaegse vabastamise korra muutmine. Alates 1.1.2007 ei ole kinnipeetava ennetähtaegse vabastamise protsessi käivitamiseks vaja kinnipeetava enda avaldust, vaid nõutava minimaalse karistusaja ärakandmisel järel valmistab vangla ise ette ja saadab kohtule ülevaatamiseks vajalikud materjalid. Elektroonilise valvega nõustumise korral on alates käesolevast aastast võimalik kinnipeetav vabastada ennetähtaegselt senisest varasemalt, eelduseks on siiski tema enda nõusolek ja kohtu aktsept vabastamisele. Muudatuse tulemusena peaks ennetähtaegselt vabanevate isikute arv võrreldes eelnevate aastatega kahekordistuma. Siinkohal tuleb aga rõhutada, et erinevalt tähtaegselt vabanenutest on need kinnipeetavad kriminaalhooldusametnike kaudu riigi järelevalve all.

1.6. Inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava

Inimkaubandus on nähtus, mis seondub vahetult organiseeritud kuritegevusega. Selle kuriteo ohvrite täpse arvu kohta andmed puuduvad ja tulenevalt latentsest iseloomust, on nende saamine ka raskendatud. Tartu Ülikooli poolt läbi viidud uuringu esialgsete andmete kohaselt jäi aastatel 2001–2004 Eestist pärit välismaale kaubitsetud isikute arv 100 piiresse.

ÜRO Narkootikumide Kontrolli Büroo (UNODC) koostatud 2005. aasta inimkaubanduse aruande kohaselt asub Eesti lähteriigina inimkaubanduse piirkondliku esinemise edetabelis kõrgel kohal. Mitmesuguste uuringute kohaselt on Eesti lähteriigiks ja ka transiidimaaks Eestit ümbritsevatesse Euroopa Liidu liikmesriikidesse, eelkõige Skandinaavia maadesse, kuid ka Lääne-Euroopa riikidesse, nt Saksamaale. Probleemiks peetakse ka riigisisest inimkaubandust, üldjuhul suunaga Kirde-Eestist pealinna. ÜRO juures asuva Kriminaalpreventsiooni ja -kontrolli Euroopa Instituudi (HEUNI) koostatud aruande kohaselt on Eesti sihtriigiks Venemaalt saabuvatele inimkaubanduse ohvritele.

Justiitsministeerium valmistas ette ning valitsus kiitis 2006. aasta jaanuaris heaks „Inimkaubanduse vastu võitlemise arengukava 2006–2009”. Arengukava koostamise vajadus tulenes sarnaselt alaealiste kuritegevuse temaatikaga teema olulisusest Eesti ühiskonnas - võitlus inimkaubandusega on samuti üks justiits- ja siseministeeriumi lähiaastate tegevusprioriteete ning lisaks ministrite kokkuleppele, on inimkaubanduse vastu võitlemine on prioriteet ka Euroopa Liidus.

Arengukava eesmärk on tõhustada inimkaubanduse vastast võitlust läbi järjepideva inimkaubanduse probleemide kaardistamise, inimkaubanduse ennetamise avalikkuse laiema teavitamise teel, probleemiga tegelevate spetsialistide oskuste täiendamise ja koostöö arendamise, inimkaubanduse ohvrite abistamise ja rehabiliteerimise ning samuti piirkontrolli ja töövahenduse kontrolli tõhustamisega ning tõhusa reageerimisega inimkaubandusega seotud kuritegudele.

Arengukavast tulenevad tegevused keskendusid 2006. aastal peamiselt inimkaubanduse vastu suunatud töö paremale organiseerimisele, avalikkuse informeerimisele ning rahvusvahelisele koostööle. Loodi inimkaubanduse vastase võitlusega tegelevate riigiasutuste ja valitsusväliste organisatsioonide

koostöövõrgustik ning suurendamaks spetsialistide omavahelise koostöö tulemuslikkust, lepiti kokku ülesannete jaotuses ning vastutusalades. Alustati ka inimkaubandust puudutava statistika korrastamisega ning avalikkuse teavitamisega inimkaubanduse ohtudest läbi kuriteoennetuse internetilehe www.kuriteoennetus.ee. Lisaks eelpool toodule viidi läbi Eesti karistusõiguse analüüs, et tagada selle vastavus Euroopa Liidu Nõukogu inimkaubanduse vastase võitluse raamotsusega (2002/629/JSK) ning osaleti inimkaubanduse ohvrite abistamise Põhja- ja Baltimaade pilootprojektis. Arengukava täitmise esimese tegevusaasta ülevaade pannakse kõigi kaasatud osapoolte (asjassepuutuvad ministeeriumid ja kolmanda sektori esindajad) koostöös kokku veebruarikuu jooksul. Samal ajal vaadatakse üle ka arengukava muutmise ja täiendamise vajadus ning vastavad ettepanekud esitatakse Vabariigi Valitsusele.

1.7. Koostöö teadusasutustega ning uuringute kasutamine kriminaalpoliitikas

Kriminaalpoliitika-alased uuringud ja analüüsid on alates 2006. aastast kõigile kättesaadavad elektrooniliselt Justiitsministeeriumi kodulehel, kus lisaks Justiitsministeeriumi poolt koostatud või tellitud uuringutele leidub ka teisi olulisi valdkonnas läbi viidud uuringute aruandeid. Alates 2006. aastast korraldatakse Justiitsministeeriumi eestvedamisel karistusõigusalaste üliõpilastööde auhinnalist konkurssi, mis 2007. aastast laieneb ka kriminaalpoliitika sotsioloogilistele, majanduslikele või muudele tahkudele, 2006. aastal anti välja 4 auhinda. Konkursi eesmärgiks on kaasata andekaid üliõpilasi ja edendada kriminoloogilist ja karistusõigusalast teadus- ja arendustegevust.

Justiitsministeerium on loonud kriminaalpoliitika uuringute sarja. 2006. aastal lisandus sinna Tartu Ülikooli poolt koostatud uuring „Kuritegevust mõjutavad sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid 2005“. 2007. aasta jooksul lisanduvad sarja veel mitmed Tartu Ülikooliga koostöös tehtud uuringud, nagu „Vangide arv Eestis 1991–2005 ning selle vähendamise karistusõiguslikud ja kriminoloogilised alused“. Uuringu eesmärgiks on teha kindlaks Eesti vangide arvu kujunemise mõjufaktorid, mille abil oleks võimalik kirjeldada vangide arvu kujunemise protsessi ning teha ettepanekuid, mis lubaksid vangide arvu vähendada. Lisaks avaldatakse trükisena 2007. aastal 2006. aasta lõpus valminud kolme sihtrühma hõlmanud uuringu „Korruptsioon Eestis: kolme sihtrühma uuring“ kordusuuringu tulemused, mis annab võimaluse võrrelda Eesti elanike, eraldi ka ettevõtjate ning avaliku sektori töötajate korruptiivsete kogemuste muutumist võrreldes paari aasta taguse perioodiga. Tulemuste kaudu on võimalik hinnata korruptsioonivastase tegevuse mõju ning plaanida korruptsioonivastasesse strateegiasse uusi tegevusi.

1.7.1. Alaealisi puudutavad uuringud

2006. aastal viidi läbi ka mitmeid alaealiste kuritegevust puudutavaid uuringuid. Nendest olulisim oli „Alaealiste hälbiv käitumine Eestis *self-report* meetodil läbiviidava rahvusvahelise uuringu andmetel“, mille eesmärgiks oli saada informatsiooni erinevate käitumishälvete leviku kohta Eesti 7., 8. ja 9. klasside õpilaste seas – alaealistelt uuriti nende kokkupuudet alkoholi ning narkootikumide

tarbimise, õigusrikkumiste ning koolikohustuse eiramisega. Leiti, et vaid väga väike osa alaealistest paneb toime kuriteo, küll aga sooritatakse muid õigusrikkumisi, nagu vandalism, avaliku korra rikkumine jms. Selgus, et mitmed lapsed on kokku puutunud koolivägivallaga ning lapse õigusvastasele tegevusele avaldavad mõju vanematevahelised kodused suhted.

2006. aastal viidi läbi ka teisi uuringuid ja analüüse alaealiste kuritegevuse valdkonnas. Peale mainitu viidi läbi kaks alaealiste komisjonide teemale keskenduvat uuringut: Justiitsministeeriumi poolt tellitud uuring käitumisraskustega noortest ja neile kohaldatud mõjutusvahendite kohaldamisest alaealiste komisjonides (Tiko, A; Rannala, I.-E) ning Mitte- Eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide Keskuse koostatud uuring alaealiste probleemkäitumisest ja alaealiste komisjonide tegevusest. Nimetatud uuringud annavad ülevaate alaealiste komisjoni suunatud õigusrikkujate taustast ja neid iseloomustavatest andmetest, alaealiste komisjonide poolt kohaldatud mõjutusvahenditest, nende mõjususest ja alaealiste komisjonide tegevus- ja jätkusuutlikkusest. Mõlema uuringu tulemusel leiti, et alaealiste õigusrikkumiste arv kasvas ja rikkumisi sooritatakse aina nooremate seas ning alaealiste retsidiivsus on kasvanud. Alaealiste komisjonide tegevusele hinnangut andes leiti, et vajalik oleks senisest suurem koostöö lastevanematega, komisjonide juhtimis- ja rahastamissüsteemi analüüs ning kohaldatud mõjutusvahendite mõjususe analüüs.

Tartu Ülikool viis läbi uuringu Eesti kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolidest 2005/2006 aastatel, mis annab ülevaate kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste koolidest (nt töökorraldus, juhtimine, kasvatustegevus), õpilaste probleemidest, õpilastele rakendatud sekkumismeetoditest ja personali vajadustest. Uuringu läbiviijad jõudsid tõdemuseni, et erikoolides tuleks senisest enam keskenduda õpilaste õpioskuste parandamisele, õpimotivatsiooni ja õppeedukuse tõstmisele ning sotsiaalsete oskuste arendamisele. Justiitsministeerium soovib edaspidi erikoolide temaatikaga märksa tõsisemalt tegeleda – eesmärk on, et erikoolid jääksid siiski koolideks, mitte karistusasutusteks, millist rolli kannavad Eestis arestimajad ja vanglad.

Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond teostas 2006. aastal ka analüüsi kohtute karistuspraktikast alaealiste kriminaalasjades, mis koondab andmestikku süüdimõistetud alaealiste poolt toime pandud kuritegudest, nende eest kohaldatud põhi- ja lisakaristustest, karistusest vabastamisest, alaealistele määratud karistuste struktuurist kohtute lõikes ning kohtute koormusest alaealiste kriminaalasjade osas. Analüüsist nähtuvalt vabastati 2005. aastal 65% alaealistest süüdimõistetutest karistusest tingimisi - tingimisi vabastamist kohaldati peamiselt eelnevalt kohtulikult karistamata alaealistele. Rakendatavuselt järgmised karistusliigid alaealistele olid vangistus (19%) ja alaealise karistusest vabastamine mõjutusvahendit kohaldades (18%).

Eelnimetatud sotsioloogilised uuringud olid aluseks „Alaealiste kuritegevuse vähendamise arengukava aastateks 2007–2009“ koostamisele.

1.7.2. Kinnipeetavaid ja vanglaid puudutavad uuringud

2006. aastal koostati Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna poolt analüüs vangide tööhõivest vabaduses, mille eesmärgiks oli uurida, kas ja kuidas mõjutab kinnipeetavate tööga hõivatus nende käitumist tööjõuturul peale vabanemist. Leiti, et need kinnipeetavad, kes olid vanglas olles tööd teinud, leidsid ka vabaduses olles suurema tõenäosusega tööd. Keskmiselt töötasid endised kinnipeetavad vaid kolmandiku aastast ning nende keskmine palk jäi Eesti keskmisest umbes kaks korda väiksemaks, olles siiski mõnevõrra suurem nendel, kes olid vanglas tööd teinud. Uuringu tulemusi kasutati Eesti Vanglatööstuse strateegiliste eesmärkide väljatöötamisel.

Justiitsministeeriumi ja Sisekaitseakadeemia koostöös viidi läbi uuring „Uimastid vanglas", mille eesmärgiks oli välja selgitada kinnipeetavate ja vanglatöötajate teadmised ja suhtumine narkootilistesse ainetesse; kaardistada uimastite tarbimisega seotud probleemid vanglates tehtava ennetustöö pikaajalise planeerimise tarbeks ja töötada välja soovitused sobivate rehabilitatsiooniprogrammide loomiseks.

1.7.3. Teised olulised uuringud

2006. aastal viidi läbi uuring joobes sõidukijuhtimisega seonduvate probleemide kaardistamiseks. Nimelt arutati joobes sõidukijuhtimisega seonduvaid probleeme 2006. aasta kevadel Kuriteoennetuse Nõukogus, kelle ettepanekul moodustati justiitsministri poolt 14. juunil 2006. aastal erinevate liiklusküsimustega seotud ametkondade esindajatest ning liiklusala ekspertidest koosnev komisjon liikluses joobes sõidukijuhtimise vähendamise meetmete väljatöötamiseks. Komisjoni otsusel viidi läbi nimetatud uuring, milles selgitati joobes sõidukijuhtimise ulatust ja sellega kaasnevaid riske ning joobes sõidukijuhtide osalusel toimunud liiklusõnnetuste asjaolusid.

Uuringu käigus koguti Eestis esmakordselt andmeid raskeid tagajärgi põhjustanud liiklusõnnetustes osalenud juhtide joobeastme kohta, et selgitada juhi joobe raskusastme mõju õnnetusse sattumise riskile. Uuringu tulemused kinnitasid, et alkoholijoobes juhtimisega kaasneb liiklusõnnetusse sattumise tõenäosuse ja õnnetuste raskusastme oluline kasv: neli viiendikku hukkunud mootorsõidukijuhtidest oli joobes 1,5 promilli või enam; raske tagajärje põhjustamises süüdi mõistetud joobes juhtidest 2/3 oli õnnetuse põhjustamise ajal keskmises või raskes joobes; suurim risk õnnetusse sattuda või seda ise põhjustada on noortel, alla 25-aastatel ja eriti alla 20-aastastel joobes juhtidel. Uuringu tulemuste alusel töötati välja ettepanekud joobes sõidukijuhtimise vähendamisele suunatud meetmete kohta, mida tutvustati Kuriteoennetuse Nõukogu 3. oktoobri 2006. aasta istungil. Uuringu tulemusi arvestati korrakaitseseaduse eelnõu liikluses joobe tuvastamist käsitleva osa väljatöötamisel.

2006. aasta juulis viidi läbi Eesti Kohtuarstliku Ekspertiisibüroo (EKEB) ja Kohtuekspertiisi ja Kriminalistika Keskuse (KEKK) ühendamist puudutav uuring eesmärgiga leida, kuidas uus moodustatav asutus vastaks paremini kuritegevuse vastase võitlusega tegelevate institutsioonide vajadustele ning millised võimalused on laiendada riikliku ekspertiisiasutuse tegevusala teiste kriminaalmenetluses ja kohtumenetluses levinud ekspertiisiliikidega. Uuriti ekspertiisiasutustes töötavate ekspertide ning menetlejate (kohtunikud, prokurörid, politseinikud ning Maksu- ja Tolliameti uurimisosakonna töötajad) arvamust. Nii küsitletud menetlejad kui ka eksperdid pidasid ühtse ekspertiisiasutuse loomist vajalikuks ning tõid välja rea

ekspertiisiliike, mida on varasemalt tellitud riiklikult tunnustatud ekspertidelt, kuid mida tulevikus võiks pakkuda loodav asutus. Uuringu tulemusi kasutati sisendina EKEB-i ja KEKK-i ühendamisel loodava asutuse töökorralduse kujundamiseks, finantseerimisskeemi välja töötamiseks ning saadi ülevaade menetluse käigus seni sagedamini ette tulevatest probleemidest, mida uue ekspertiisiasutuse puhul vältida. Samuti koostati menetlejate poolt enamnõutavate ekspertiisiliikide loend, et riiklik ekspertiisiasutus vastaks paremini menetluse vajadustele.

1.8. Kuritegevuse statistika, kriminaalmenetlusregister ja E-Toimik

Kriminaalmenetluse jaoks oli tulevikku silmas pidades 2006. aasta olulisimaks sündmuseks õiguskaitseasutuste ühise menetlusinfosüsteemi E-toimik projekti käivitamine (http://*projekt.e-toimik.ee*). E-toimik on digitaalne infosüsteem, mis käivitudes peab tagama menetluse osapooltele operatiivse ülevaate menetluse eri etappidest, toimingutest ja tehtud otsustest. Selle tulemusena väheneb sama informatsiooni mitmekordne sisestamine; erinevates menetlusetappides vaid lisatakse ja täiendatakse vajadusel teavet.

E-Toimik tagab kriminaalmenetluse, aga ka teiste menetluse liikide, suurema läbipaistvuse ja annab isikutele suurema õiguskindluse – ta näeb, kas tema vastu on alustatud mõnd menetlust (nt trahvinõue), kuulutatud tagaotsitavaks jne. E-Toimiku rakendudes kaovad kurioossed juhtumid, kus inimene saab alles pärast mitut aastat arvestatud viiviseid oma trahvidest teada või kannatab teise samanimelise isiku tagaotsitavaks kuulutamise läbi.

E-toimik rakendub funktsionaalsuse mõttes etappide kaupa, kriminaalmenetluse osas on esimese etapi rakendumistähtajaks 2008. aasta algus. 2007. aasta olulisemateks töödeks E-toimikus on menetlustoimingute kirjeldamine ning dokumendivormide loomine, menetlusosapoolte töökorralduse analüüs seoses muudatustega, õiguslike muudatuste tegemine, mis võimaldaks E-toimiku rakendamist ning kriminaalstatistika nõuete kirjeldamine kohtueelses ja kohtumenetluses.

Kuritegevuse kontrolli, menetlusasutuste töö järelevalve ja statistika osas on E-toimikul samuti oluline roll täita, kuna andmekogu hakkab sisaldama olulist menetlusinfot kogu kriminaalmenetluse kohta – E-toimiku statistika peaks praeguste plaanide kohaselt olema välja arendatud ja ellu rakendatud 2008. aasta lõpuks.

Lisaks E-toimiku arendamisele on jätkunud ka olemasolevate menetlusinfosüsteemide arendus. 2006. aastal on paranenud nii kohtute kui ka prokuratuuri infosüsteemide kasutajamugavus ning need tööd jätkuvad ka 2007. aastal. Võrreldes 2005. aastaga paranes 2006. aasta teiseks pooleks ka politsei infosüsteemi ning kriminaalmenetlusregistri omavaheline andmevahetus. Võrreldes 2005. aastaga on ametliku kuritegevuse statistika koostamine ja avaldamine muutunud oluliselt lihtsamaks, selle väljenduseks on alates 2006. aasta algusest perioodiliselt koostatud statistikaülevaated, mida Justiitsministeerium on avaldanud oma kodulehel (http://www.just.ee/kriminaalstatistika). 2007. aastal ilmub esmakordselt kuritegevuse statistika ülevaate kogumik, kus on kasutatud just kriminaalmenetlusregistri andmeid.

2007. aastal on plaanis lisaks üldkuritegevuse statistikale ja menetlusinfole suuremat tähelepanu pöörata registrisse kantavatele kriminoloogilist tähtsust omavatele andmetele (andmed kurjategija, ohvri, kuriteo aja ja koha, tekitatud kahju jms info osas) – sellega paraneb oluliselt nii statistiliste andmete kvaliteet kui ka kvantiteet. Tehtava töö tulemusena peab 2007. aasta kuritegevuse ülevaade olema usaldusväärsem, et võimaldada avalikkusel saada teada riigi kriminaalpoliitiliste tegevuste tulemustest ning paremini planeerida edasisi tegevusi.

1.9. Ohvriabi

Tulenevalt kriminaalpoliitika arengusuundadest peaks olema aastaks 2010 välja arendatud kuriteoohvrite abistamise süsteem (punkt 28).

1. jaanuarist 2005. aastal käivitati ohvriabi seadusest tulenev ohvriabiteenuse osutamise riiklik süsteem. Tööd alustas 35 piirkondlikku ohvriabitöötajat 16 ohvriabi keskuses üle Eesti, ohvriabitöötajad on Sotsiaalkindlustusameti ametnikud. Ohvriabikeskused asuvad kohalikes politseijaoskondades.

2006. aasta tõi ohvriabisüsteemis kaasa kolm peamist muudatust. Ohvriabiseaduse muudatusega on professionaalse psühholoogilise abi kulude katmiseks alates 1. jaanuarist 2007. aasast võimalik saada toetust lisaks vägivalla kuritegude ohvritel ka kõigi teiste süütegude ohvritel ja nende lähedastel. Ühtlasi tõsteti hüvitiste piirmäära 50 000 kroonilt 150 000 kroonini. Matusekulude toetus tõusis 5500 kroonilt 7000 kroonini.

2006. aastal pöörduti ohvriabitöötajate poole 3333 korral. 804 korral oli ohvri suunanud ohvriabitöötaja poole politsei, 2259 korral oli pöördujaks ohver ise. Kõige rohkem pöördusid ohvriabi töötajate poole perevägivalla ohvrid (964 korral), sageli pöörduti ohvriabi poole seoses laste vastu suunatud vägivallaga (283 korral). Need arvud on pisut suuremad kui 2005. aastal, mil ohvriabi poole pöördus kokku 3005 isikut (328 võrra rohkem).

Ühe inimese kohta maksti 2006. aastal keskmiselt välja ca 4000 krooni. Nii hüvitist saanud isikute arv kui ka hüvitisteks väljamakstud summad on aastate jooksul tõusnud, ent võrreldes 2005. aastaga on tõus 2006. aastal jäänud siiski väikeseks – hüvitiseks väljamakstud summad on kasvanud vaid 143 900 krooni võrra. (Joonis 3)

3. Joonis: Ohvriabiks makstud hüvitised (kroonides), 2001-2006

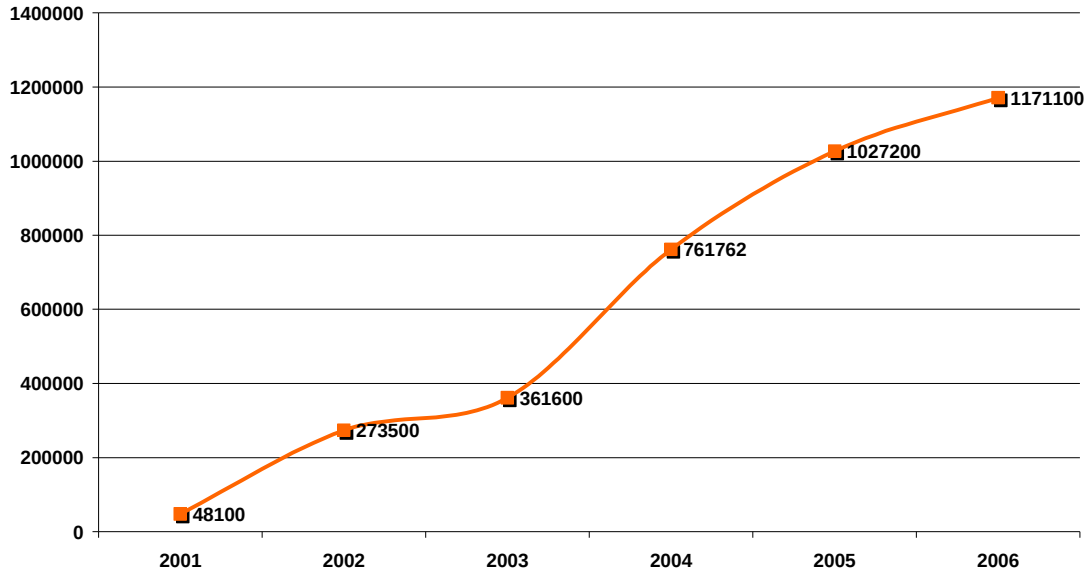

Allikas: Sotsiaalministeerium

2. Olustikuline kuriteoennetus

Olustikuline kuriteoennetus on suunatud eeskätt selliste meetmete rakendamisele, mille abil saab vähendada süütegude toimepanemise võimalusi. Siia kuuluvad näiteks kogukonnakeskse politsei ülesehitamine (kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 17) kui ka kohalike elanike kaasamine turvalisuse tagamisse (p 33).

2.1. Kogukonnakeskne politsei

2005. aasta lõpus alustati piirkondliku politseitöö arengukava väljatöötamisega, mis jätkus 2006. aastal ning mis planeeritakse kinnitada 2007. aastal.

2007. aasta kevadel realiseerub paljuski 2006.a ettevalmistatud e-teenuste loomise arendusprojekt, millega soovitakse laiendada kodanike ja erinevate organisatsioonide elektroonilise suhtlemise võimalusi politseiga ning välja töötada e-teenuste portaal. Politsei poolt loodavad e-teenused jagunevad kaheks: kõigile inimestele kättesaadavad teenused, nagu näiteks konstaablipiirkondade kuvamine Eesti kaardil koos politseiametnike kontaktandmete ja vastuvõtuaegadega. Teiseks teenuseliigiks on piiratud ligipääsuga teenused, mis nõuavad isiku identifitseerimist, nagu näiteks relvaloa pikendamine, menetluse seisu ja menetleja kontaktide osas info saamine vastavalt kriminaal- ja väärteomenetluse seadustikule jms.

Politsei tegevus avaliku korra tagamisel on kõige enam tajutav politseiline tegevus. Antud tegevus on sõltuvuses ressursi paigutuse võimekusest ehk eelkõige patrullide tegevusest. Statistiliselt on tänavakuritegevus langenud 6% võrra, mis näitab, et politseiline tegevus on olnud eesmärgipärane. Samas selgus 2006. aastal politsei avaliku arvamuse uuringu tulemustest, et elanike turvatunne on peaaegu kõikides hindamiseks esitatud kuritegevusega seotud ohtudes – liiklus, tänava- ja narkokuritegevus, füüsiline vägivald või sellega ähvardamine – osas vähenenud. Erandiks on vaid vargused kodust, suvilast, autost, millega seotud ohutunne näitab

langustrendi. Nimetatud uuring on oluliseks indikaatoriks, mis annab selge sõnumi sellest, et politsei peab olema avaliku korra kaitsel aktiivsem ja nähtavam. Oma mõju on ka sellel, et 2006. aastal lahkus politseiteenistusest 558 politseiametnikku. Selline isikkoosseisu defitsiit mõjutab ilmselgelt politseijõudude kasutamist ja reageerimisvõimekus. 2006. aastal on otsitud lahendusi, et peatada politseist lahkuvate isikute hulka. Üheks meetmeks on 2007. aastasse planeeritud palgatõus ning karjääri ja motivatsiooni süsteemi kehtestamine.

3. Sotsiaalne kuriteoennetus

Sotsiaalne kuriteoennetus on suunatud eelkõige selliste meetmete rakendamisele, mille abil saab vähendada sotsiaalsetesse riskirühmadesse kuuluvate kurjategijate poolt toime pandud kuritegude arvu.

Kriminaalpoliitika arengusuundades on rõhutatud vajadust vähendada alkoholismist ja narkomaaniast tingitud kahjusid ning pöörata tähelepanu alaealiste kasvukeskkonnale ja nende probleemidega tegelemisele, et vältida uute sotsiaalselt tõrjutud noorte pealekasvu.

3.1. Laste kasvukeskkonna edendamine

Kriminaalpoliitika arengusuundades on palju rõhku pandud laste kasvukeskkonna edendamisele (punktid 13, 14, 15). 16. oktoobril 2003. aastal kiitis Vabariigi Valitsus heaks lapse õiguste tagamise strateegia aastani 2008. Strateegia on eelkõige suunatud vaesuses või vaesusriskis elavate, kasvatuslike erivajadustega, puudega, vähemusrahvusesse kuuluvate, väär-koheldud ning vanemliku hoolitsuseta lastele abi osutamiseks. Strateegiaga seoses viidi läbi mitmeid koolitusi ning seminare, meedikutele korraldati kaks koolitust lapse seksuaalse väärkohtlemise äratundmisest ja edasisest tegutsemisest vastava kahtluse korral.

2005. aastal Tallinnas alustatud laste abi- ja infotelefon 1345 laienes 2006. aastal ka Maardu linnale ning 2006. aastal alustati jõupingutustega, et töötada välja üle-eestiline laste abi-ja infotelefoni süsteem. Telefoni abil jõuab info abi vajavast lapsest kodanikelt õige inimeseni, kes oskab abistada. 2006. aastal tehti telefonile kokku 1149 pöördumist, millest 43 puudutas hooletusse jäetud lapsi, 92 vägivalla- või konfliktisituatsiooni, 13 sõltuvusjuhtumit jne.

Sotsiaalministeerium osaleb Läänemeremaade riskilapse töörühmas, mille raames tehakse Läänemere riikidega koostööd kogemuste ja infovahetuse korras laste seksuaalse väärkohtlemise ning laste inimkaubanduse temaatikas. Sotsiaalministeeriumis on loodud laste inimkaubanduse kontaktpunkt.

Riskirühma laste toetuseks ja hariduse kättesaadavuse tagamiseks jätkas Haridus- ja Teadusministeerium õpilaskodude programmiga. Õpilaskodude programmi eesmärgiks on suuremal hulgal sotsiaalsete probleemidega peredest pärit õpilastel riigi toel õppimise ajal õpilaskodus elada. Riigieelarves nähakse ette toetused nii õpilaskodu rajamiseks kui käigushoidmiseks. 2006. aasta lisaeelarvest said õpilaskodud täiendavalt 20 miljonit krooni. Toetust said 9 õpilaskodu üle Eesti, neist 6 on kavas lõplikult valmis ehitada ja renoveerida. Riiklikult toetatud kohti on täna

õpilaskodudes 605 ning siiani oli kohatoetus 2500 krooni, 2007. aasta jaanuarist on toetuse suuruseks 3000 krooni ning taotlusi toetuseks on esitatud 650 õpilaskodu koha.

Selleks, et vähendada õpilaste väljalangemist põhikoolist, viidi Jõgevamaal läbi projekt „Põhi- ja eelkutsehariduse võimaldamine Jõgevamaa noortele töötutele". Projekti eesmärgiks oli põhihariduseta isikute tagasitoomine haridussüsteemi, aidates neil selleks otstarbeks omandada põhiharidus ja eelkutseõpe, mille tulemusena muutuksid koolituse läbinud noored tööturul konkurentsivõimelisteks. Euroopa Sotsiaalfondi toel on käivitunud mitu projekti, mis on suunatud põhi¬haridusest väljalangenud noorte kutseõppele (näit. projekt „Uus võimalus" Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskoolis ning individualiseeriva põhikoolis toimuva kutseõppe süsteemi rakendamine Tallinna Kopli Ametikoolis). Sama sihtrühmaga tegeletakse aktiivselt ka Sillamäe Kutsekoolis, Põltsamaa Kodu- ja Maamajanduskoolis, Vana-Antsla Kutsekoolis ja teistes koolides.

Põhjalikult muudeti haridus- ja teadusministri määrust „Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord" (10. augusti 2005. a määrus nr 24). Uus regulatsioon arvestab senisest enam õpilaste individuaalset arengut. Klassikursuse kordamisest on üldjuhul loobutud. Klassikursuse kordamine on õigustatud vaid siis, kui see õpilase edasise õppimise seisukohalt on hädapärane ja ainuvõimalik lahendus. Klassikursuse kordamise otsuse tegemisse kaasatakse nii õppur kui lapsevanem.

2006. aastal käivitus Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel rahvusvaheline koolitusprojekt koolide meeskondadele: probleemkäitumise ennetamine, koolikeskkonna kohandamine positiivse käitumise kujundamisel.

Kuritegevuse ennetamisel ei saa unustada ka sporti – 2006. aastal eraldati läbi Kultuuriministeeriumi 2 miljonit krooni laste spordi- ja mänguväljakute rajamiseks, kusjuures nimetatud toetused suunati põhimõttel, et mängu- või spordiväljak peab olema avatud kõigile. Toetati 24 spordiväljaku rajamist, kuid rohkem kui 120 laekunud taotlust näitab ilmekalt nimetatud väljakute rajamise vajalikkust üle Eesti. Sportlik-kultuurilise koolivaheaja projekti raames toetati 1 388 436 krooniga 130 spordiklubi tegevust. Projekti eesmärgiks on laste koolivaheaegade sisustamine võimalikult tegusalt, haarates kaasa ka neid õpilasi, kes varem ei ole kollektiivse tegevuse vastu huvi tundnud. Noortespordile suunati läinud aastal 31 miljonit krooni., mis jagatakse läbi alaliitude spordiklubidele.

Kultuuriministeerium on nõudnud ja järginud printsiipi, mille kohaselt oleks lastekodulastel ja erivajadustega noortel kunstimuuseumidesse sissepääs tasuta. Programmi "Kino tuleb tagasi" pidas Kultuuriministeerium eriti oluliseks noorele elanikkonnale kultuurilise tegevuse pakkumist. 2006. aastal toetati kinode uuendamist või rajamist Valgas, Järva-Jaanis, Varstus, Ruhnus, Kadrinas, Avinurmes, Vastseliinas jm.

Programmide "Teatrialased üritused ja programmid" ning "Toetus noorte ja laste teatriüritustele" raames on kultuuriministeerium muulaste kultuurilise tegevuse edendamiseks toetanud väiketeatreid – Drugoi Teatr, Dream Fabrik nukuteater

(Tallinn), Tuuleveski, Lepatriinu (Jõhvi) ja Ilmarine (Narva) –, mille tegevus aitab kaasa kultuurilisele integreerumisele.

Raamatukogudest on kujundatud kohaliku elu keskused, kuna väga paljudes Eesti maapiirkondades pole peale raamatukogu teisi avalikku teenust osutavaid asutusi. Raamatukogudest on saanud kooskäimise kohad nii seltsidele kui ka noortele. Kõik Eestimaa rahvaraamatukogud on 2006. aasta seisuga varustatud internetiühendusega, mis on avalikuks kasutamiseks tasuta.

3.2. Võitlus alkoholismi ja narkomaaniaga

Kriminaalpoliitika arengusuundades on peetud oluliseks võitlust narkomaania ja alkoholismiga (punktid 11 ja 12). 2006. aastal moodustati sotsiaalministri käskkirjaga alkoholipoliitika põhimõtete väljatöötamise töörühma alkoholist tingitud tervise- ja majanduskahju vähendamiseks.

2006. aasta lõpu seisuga oli Põhja-Eesti piirkonnas üks sõltuvuspsühhiaatriline ravikeskus, mis aasta jooksul teenindas keskmiselt 30-50 klienti. Lääne- ja Ida-Virumaal rahastatakse kahe uimastisõltuvusega isikute rehabilitatsiooni-kommuuni tegevust, kus on sõltlastele kokku 20 kohta. Sotsiaalministeerium koostöös Sillamäe linnavalitsusega on rajanud Ida-Virumaa piirkonnas Sillamäel üleriigiliselt kliente teenindava 14 voodikohaga statsionaarse ravikeskuse, mis pakub rehabilitatsiooniteenuseid aastas keskmiselt kuni 50-le üle 18-aastasele uimastisõltuvusega isikule. Kirde-Eesti piirkonnas Jõhvis on loodud 20-kohaline ülevabariiklikult alaealisi kliente teenindav ravi- ja rehabilitatsiooniasutus. Lisaks toetatakse narkomaania ennetamise strateegiast Tallinn-Harjumaa piirkonnas kliente teenindava päevakeskuse tegevust.

3.3. Vanglast vabanenute rehabiliteerimine

2006. aastal jätkas Sotsiaalministeerium vanglast vabanevatele isikutele rehabilitatsiooniteenuste ja tugiisiku teenuse ostmist. Riigieelarvest eraldati 2 476 700 krooni vanglast vabanevatele isikutele teenuste ostmiseks, mille eest osteti ambulatoorset rehabilitatsiooniteenust, statsionaarne rehabilitatsiooniteenust ning tugiisiku teenust. Lisaks tähtaegselt vanglast vabanenud isikutele on mõlema rehabilitatsiooniteenuse sihtrühmaks ka kodutud.

Vanglatesse on loodud nii-öelda narkovabad osakonnad, kus pakutakse mitmesuguseid ravi- ja rehabilitatsiooniteenuseid. Narkovaba osakond tähendab uimastivaba eluviisi toetavat osakonda ja millesse paigutamise eesmärgiks on suurema hulga tegevuste pakkumine kinnipeetavale. Narkovabasse osakonda paigutatakse lisaks uimastisõltlastele alkoholisõltlased kui ka hasartmängusõltlased. Kinnipeetavaid õpetatakse igapäevases elus toime tulema, ohjeldama emotsioone. Narkovabad osakonnad on loodud Viljandi, Tartu ja Murru vanglas (viimases käivitamisel), Justiitsministeeriumi arengukava kohaselt peaks 2007. aastal loodama narkovaba osakond Harku ja Tallinna vanglas.

II Kuritegevus 2006. aastal

Justiitsministeerium avaldab 2007. aasta kevadel kriminaalpoliitika uuringute sarjas esmakordselt kriminaalstatistika aastaraamatu „Kuritegevus Eestis 2006". Kriminaalstatistika aastakogumiku eesmärk on kajastada andmeid kuritegevuse ning selle kontrollimise kohta Eestis 2006. aastal. Süstemaatiliselt läbitöötatud statistika sotsioloogiliste uuringute kõrval oluliseks eelduseks, et langetada läbikaalutud kriminaalpoliitilisi otsuseid ning planeerida kriminaalmenetluse ressursse.

Käesolev peatükk on kokkuvõte nimetatud aastaraamatust – kui aastaraamat sisaldab põhjalikku ülevaadet kuriteoliikide kaupa, siis siin on välja toodud vaid olulisemad andmed kuritegevuse statistikast, ja organiseeritud kuritegevusest, samuti antakse ülevaade kuritegevuse kontrollimisest (kriminaalmenetlus, vangistus). Kuritegevuse andmed pärinevad kriminaalmenetlusregistrist.

2006. aastal registreeriti 51 834 kuritegu, mis on 7% võrra vähem kui 2005. aastal.

Esimese astme kuritegusid registreeriti 2688, teise astme kuritegusid 49 146.

Kõige enam registreeriti kuritegudest varguseid, mis moodustas 51% kõikidest kuritegudest.

Isikuvastased kuriteod moodustasid 10% ning varavastased kuriteod 63% kuritegudest.

Mootorsõiduki joobes juhtimist registreeriti 4150 (8%) korral ning kehalise väärkohtlemise juhtumeid 3700 korral (7%).

53% kuritegudest registreeriti Tallinnas ja Harjumaal, 12% Ida-Virumaal, 10% Tartumaal.

Kõige vähem registreeriti kuritegusid Hiiumaal – 0.3%.

Varalist kahju tekitati kuritegudega kokku 467 399 863 krooni ulatuses

37% kuritegudest pandi toime grupis.

30% kuriteos kahtlustavaid olid vanuses 18-24.

90% kuritegudest panid toime mehed.

4.1. Kuritegevuse tase

2006. aastal registreeriti Eestis 51 834 kuritegu, olles sellega jõudnud tagasi 1999. aasta kuritegevuse tõusu eelsele[1] tasemele, kui registreeriti 51 539 kuritegu. Aastatel 2003-2005 püsis kuritegude arv stabiilsena, näidates siiski vähenemise märke. Võrreldes 2005. aastaga vähenes kuritegude arv 2006. aastal 7% ehk 3752 kuriteo võrra.

4. Joonis: Registreeritud kuritegude üldarv 2003-2006

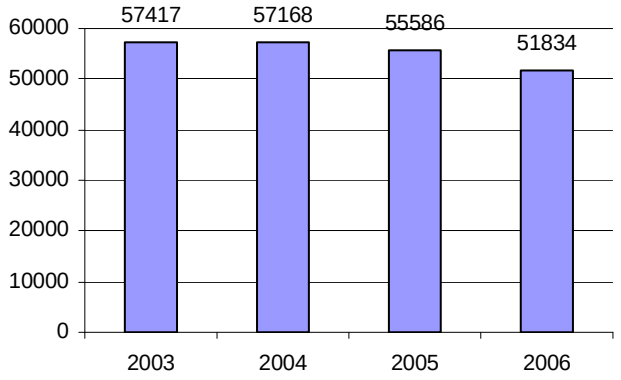

Esimese astme kuritegusid registreeriti 2006. aastal 2688, see on 294 ehk 10 % võrra vähem kui aasta tagasi. Võrreldes 2003. aastaga on esimese astme kuritegude arv vähenenud aga enam kui kolmandiku võrra (-951 kuritegu).Teise astme kuritegude arv on läbi nelja aasta olnud stabiilsem, kuid vähenemine on toimunud ka nende, sanktsioonilt kergemate kuritegude puhul.

37% 2006. aastal registreeritud kuritegudest pandi esialgsel hinnangul toime grupis. Grupis toimepandud kuritegude hulk oli 50% suurem avaliku usalduse vastaste, ametialaste, varavastaste ning rahvatervisevastaste kuritegude puhul. Üksi pandi kõige rohkem toime liikluskuritegusid, õigusemõistmisevastaseid kuritegusid, ning isikuvastaseid kuritegusid.

4.1.1. Kuriteod maakondades ja suuremates linnades

Maakondade lõikes registreeriti kõige enam kuritegusid Harjumaal (27 233), Ida-Virumaal (6222), Tartumaal (4973) ning Pärnumaal (2993). Üle 1000 kuriteo registreeriti veel ka Lääne-Virumaal (1866), Viljandimaal (1320), Valgamaal (1097), Raplamaal (1069) ning Võrumaal (1038). Teistes maakondades jäi registreeritud

[1] 2000. aastal tõusis registreeritud kuritegude arv võrreldes 1999. aastaga 12%, 51539lt kuriteolt 57799 kuriteoni ning on püsinud lähedasel tasemel kuni möödunud aastani.

kuritegude arv alla 1000 kuriteo piiri. Kõige vähem registreeriti kuritegusid Hiiumaal (131).

5. Joonis: Kuritegevuse tase piirkonniti, 2006

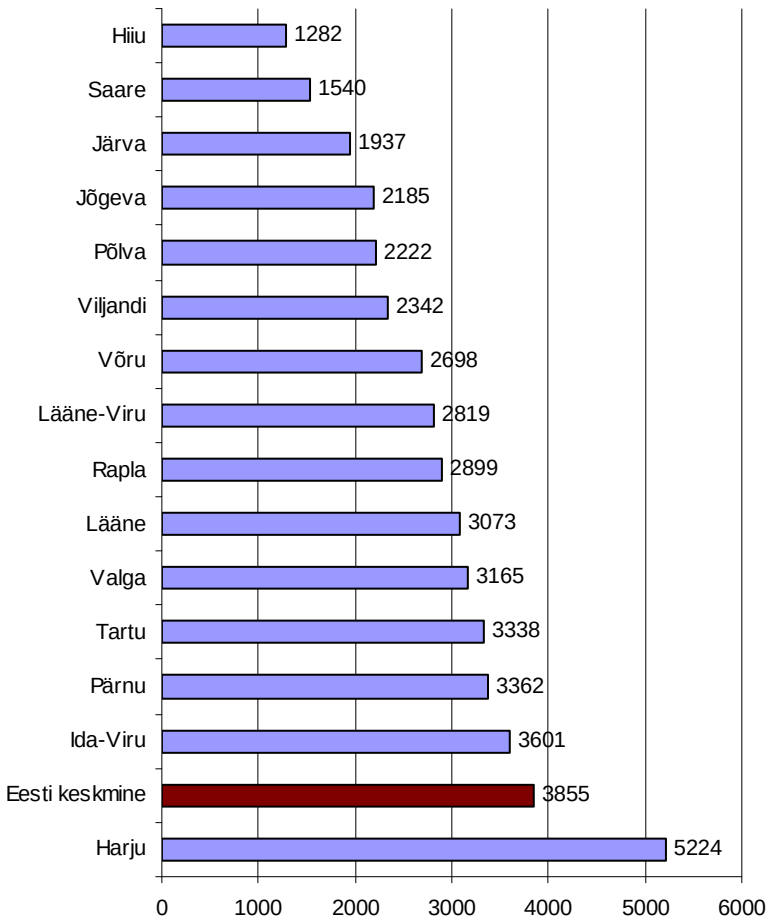

Kuna registreeritud kuritegude üldarvud ei võimalda maakondi omavahel võrdsetel alustel hinnata, on ära toodud ka kuritegevuse tase maakondades 100 000 elaniku kohta. 2006. aastal registreeriti Eestis 100 000 elaniku kohta 3855 kuritegu, see tähendab, et iga 26 Eesti elaniku kohta registreeriti aastas 1 kuritegu.

Antud näitaja põhjal oli kuritegevuse tase kõrgeim Harjumaal, kus 100 000 elaniku kohta registreeriti 5224 kuritegu, üle 3000 kuriteo registreeriti Ida-Virumaal, Pärnumaal, Tartumaal, Valgamaal ja Läänemaal. Tunduvalt vähem registreeriti kuritegusid 100 000 elaniku kohta Hiiu- ja Saaremaal.

Kõikides maakondades moodustasid kõige suurema osa registreeritud kuritegudest varavastased kuriteod, keskmiselt moodustasid need kuritegude üldarvust 63%, isikuvastaste kuritegude osakaal oli ca 10%, muude kuritegude osakaal oli 27%.

Kõige suurem oli varavastaste kuritegude osakaal Harjumaal (69%), Valgamaal (61%) ja Läänemaal (60%), kõige väiksema aga Hiiumaal ja Viljandimaal, jäädes seal alla 50 %.

Isikuvastaste kuritegude osakaal oli kõrgeim Raplamaal (18%) ning madalaim Tartumaal ja Saaremaal (mõlemas 8%).

Muid kuritegusid registreeriti proportsionaalselt rohkem Hiiumaal, Viljandimaal ning Pärnumaal, kõige väiksem oli kuritegude osakaal Harjumaal ning Läänemaal.

6. Joonis: Kuritegevus maakondades, 2006

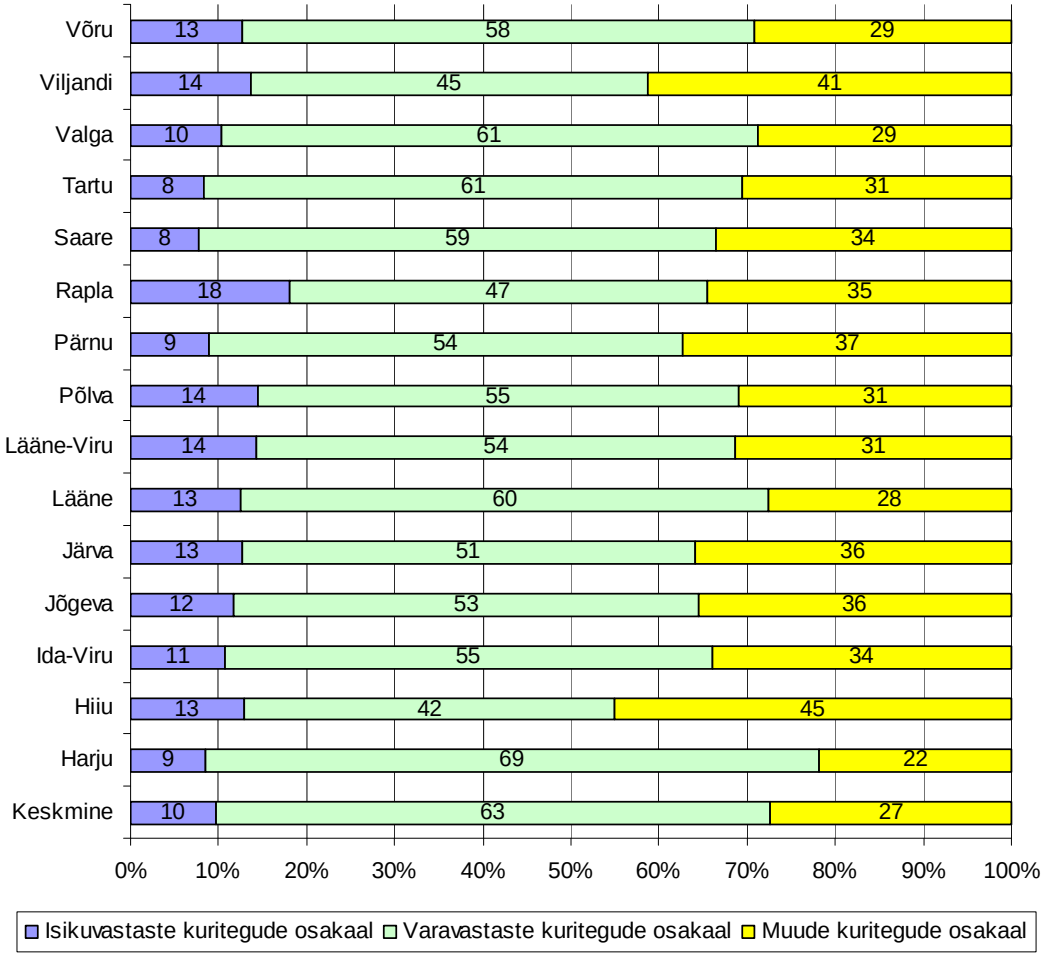

Linnade arvestuses registreeriti kõige rohkem kuritegusid Tallinnas (22 123), kus kuriteod moodustasid 43% kõikidest Eestis registreeritud kuritegudest. Tallinnale järgnesid Tartu (3881; 8%), Narva (2444; 5%), Pärnu (1781; 3%) ning Kohtla-Järve (1245; 2%).

Võrreldes kuritegude arvu ja elanike arvu osakaalu Eesti viies suuremas linnas, registreeriti Tallinnas proportsionaalselt enam kuritegusid, kui seda võiks eeldada elanike osakaalust rahvastikust – see kinnitab kuritegevuse koondumist keskustesse ning Tallinna. Teistes suuremates linnades on rahvastiku ja kuritegevuse osakaalud peaaegu võrdsed.

7. Joonis: Kuritegevus suuremates linnades

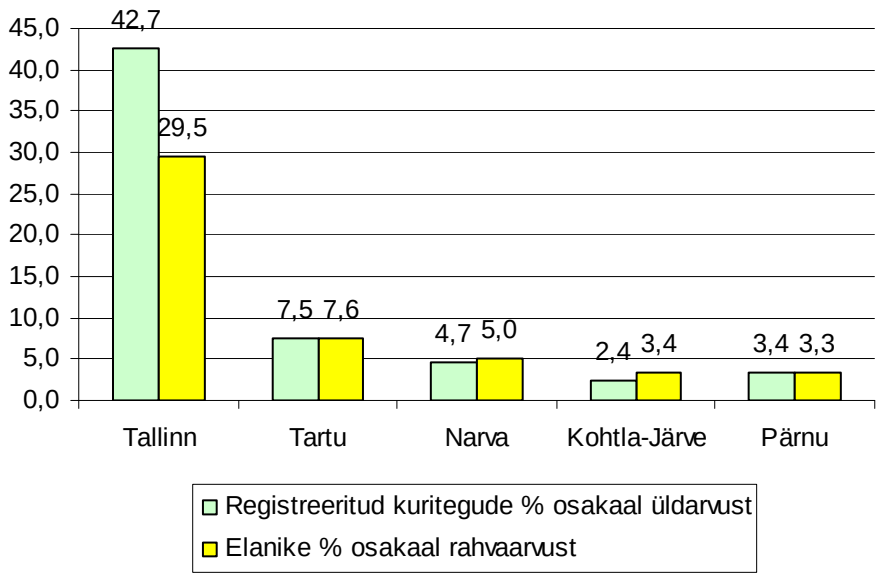

4.1.2. Kuritegude liigid

2006. aastal registreeriti kõige enam varavastaseid kuritegusid (32 550), mis moodustas 63% kõikidest registreeritud kuritegudest. Varavastaste kuritegude osakaal kuritegude koguarvust vähenes võrreldes 2005. aastaga 3% võrra.

Isikuvastaseid kuritegusid registreeriti 5055, mis moodustas kuritegude üldarvust 10% ning ületas 1% võrra 2005. aasta osakaalu.

Endiselt on kasvamas liikluskuritegude registreerimissagedus: 2006. aastal registreeriti neid 4464 (9%), aasta varem 3868 (7%).

Avaliku rahu vastaseid kuritegusid registreeriti 2943, mis moodustas 6% kõikidest registreeritud kuritegudest.

Enam kui 1000 kuritegu registreeriti õigusemõistmisevastaste (2107; 4%) avaliku usalduse vastaste (1606; 3%) ning rahvatervisevastaste kuritegudena (1006, 2%). Ülejäänud kuritegude osakaal oli alla 2%.

8. Joonis: Levinumad kuriteogrupid, 2006

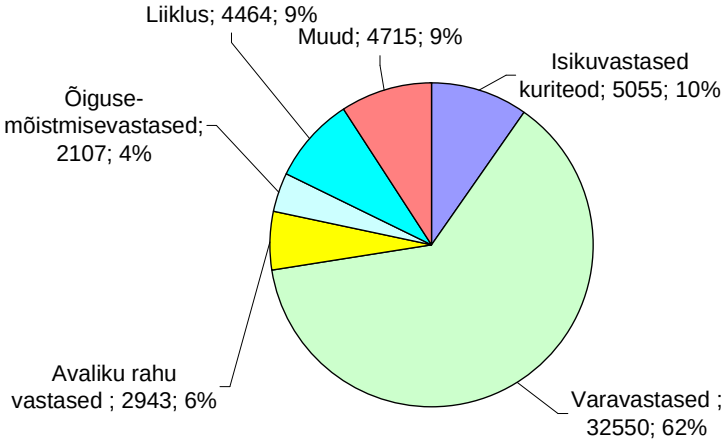

Üksikutest kuriteoliikidest pandi 2006. aastal enim toime varguseid (26 615), mida registreeriti võrreldes 2005. aastaga 3837 võrra vähem (26 615). Juba mitmendat aastat järjest kasvas taas mootorsõiduki joobes juhtimine registreerimiste arv – võrreldes 2005. aastaga registreeriti 2006. aastal 609 juhtumit enam. Samuti tõusis võrreldes 2005. aastaga kehalise väärkohtlemist arv (7%). Võrreldes 2005. aastaga vähenes enamlevinud kuriteoliikidest aga nii kelmuste kui ka avaliku korra raskete rikkumiste arv.

9. Joonis: Levinumad kuriteod, 2005-2006

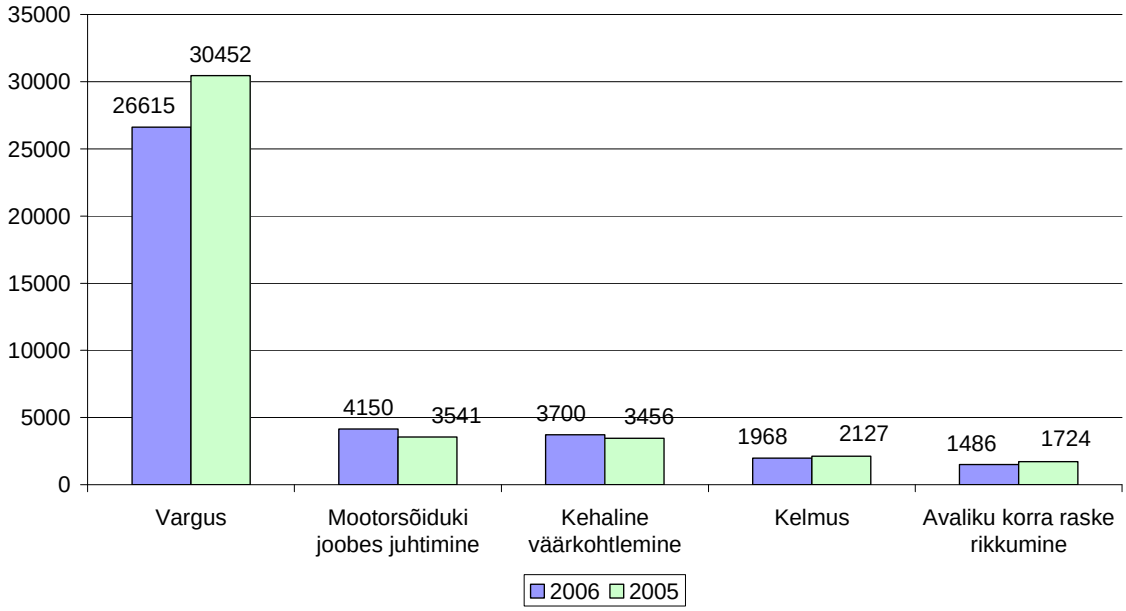

2006. aastal jätkus ka tapmiste, mõrvade ning röövimiste kui avalikkuse turvatunnet oluliselt mõjutavate kuritegude arvu vähenemine – tapmisi ja mõrvu registreeriti 2006. aastal (koos tapmis- ja mõrvakatsetega) veerandi võrra vähem kui 2005. aastal, röövimiste arv vähenes kolmandiku võrra. 2005. aastaga samale tasemele jäi suures koguses narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseadusliku käitlemise järgi

kvalifitseeritud kuritegude arv ning raske tervisekahjustuse tekitamisega seotud kuritegude arv.

10. Joonis: Raskemad kuriteod, 2005-2006

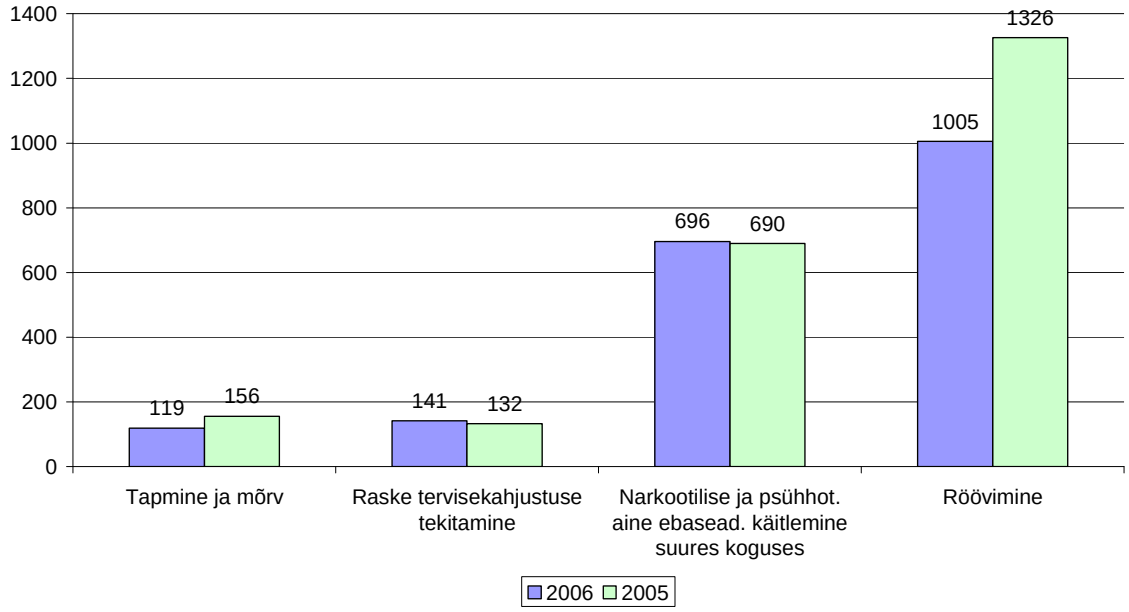

4.1.3. Kuritegudega tekitatud varaline kahju

Kriminaalmenetlusregistri andmetel tekitati 2006. aastal registreeritud kuritegudega varalist kahju 467 399 863 krooni ulatuses (põhineb kannatanu hinnangul kahju suurusele). Üle 90 protsendi varalisest kahjust tekitati varavastaste kuritegudega – summas 428 056 584 krooni. Vargustega tekitatud kahju moodustas sellest 315 miljonit, röövimistega tekitatud kahju 5,6 miljonit, omastamisega tekitatud kahju 21 miljonit ning kelmusega tekitatud varaline kahju 42 miljonit krooni.

Keskkonnavastaste kuritegudega tekitati varalist kahju peaaegu 10 miljoni krooni väärtuses, majandusalaste kuritegudega 5,6 miljoni ning üldohtlike kuritegudega 4,7 miljoni krooni väärtuses.

Ametialaste kuritegudega tekitatud varaline kahju oli 5,5 miljonit ning lapse ülalpidamise kohustuse rikkumisest tulenenud rahaline kahju oli 6,2 miljonit krooni.

4.1.4. Kuritegudes kahtlustatavate isikute vanus ja sugu[2]

Kõige enam tunnistati kahtlustatavaks 18–24 aasta vanuseid isikuid – 30% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudest. 20% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudest olid kahtlustatavaks 30–39 aastased isikud ning 17% 14–17-aastased isikud ehk alaealised.

[2] Toodud andmetes on igas kuriteos kahtlustatavaks tunnistamist arvestatud eraldi – seega võivad osa isikutest avalduda statistikas mitmekordselt (nt isik, keda kahtlustatakse nii tapmise kui röövimise toimepanemises).

Noorte, kuni 24-aastaste kahtlustatavaga kuritegude suurim osakaal oli varavastaste (59%), avaliku rahu vastaste (55%) ning avaliku usalduse vastaste kuritegude (47%) puhul. Vanemate kui 56-aastaste isikute puhul oli kahtlustatavaks tunnistanute arv osakaalult suurim üldohtlike (12%) ja majandusalaste kuritegude puhul (7%).

Isikuvastaste kuritegude lõikes oli suurim osakaal kahtlustatavatest 30–55 aasta vanused (kokku 48%), suur oli ka 18–24-aastaste isikute osakaal (21%). Pere ja alaealiste vastastes kuritegudes tunnistati kahtlustatavaks 20–39-aastaseid isikuid, rahvatervise vastaste kuritegude puhul oli suurima osakaaluga vanusegrupiks aga 18–24-aastased noored.

30-aastaste ja vanemate kahtlustatavate isikute osakaal oli suurim ametialaste (71%), majandusalaste (69%) ning üldohtlike kuritegude (64%) puhul. Liikluskuritegudes tunnistati kahtlustatavaks enim 30–39-aastaseid (29%) ning 16–24-aastaseid (25%) isikuid.

11. Joonis: Kuritegudes kahtlustatavate vanuseline jaotus

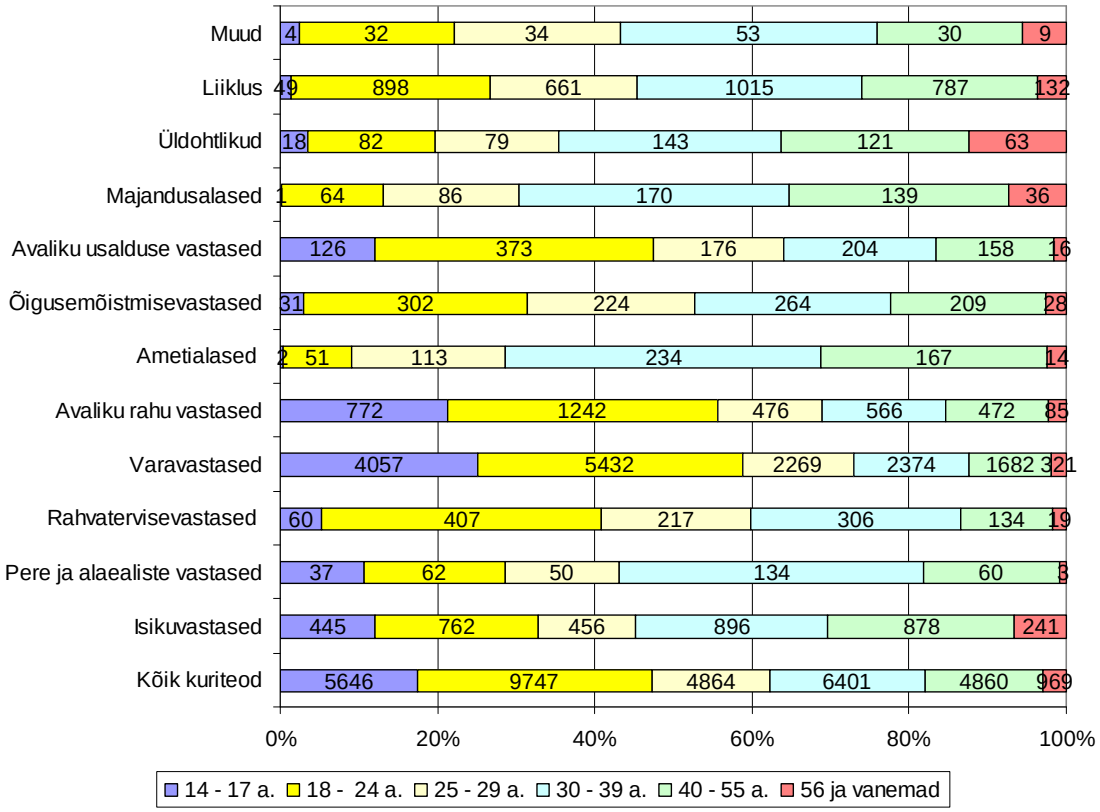

Kümnest kuriteos kahtlustatavaks tunnistatud isikust oli üks naine ning üheksa mehed.

Kõige suurem oli meeste osakaal liiklus- ja üldohtlike kuritegude puhul, kus nende osakaal kahtlustatavate hulgas on vastavalt 97 ja 94 protsenti. Keskmisest – 90% – suurem oli meeste osakaal ka õigusemõistmisevastaste (93%), pere ja alaealiste vastaste (92%) ning ametialaste kuritegude (91%) puhul.

Naiste osakaal ületas keskmist – 10% – aga avaliku usalduse vastaste (21%), majandusalaste (18%), rahvatervisevastaste (17%), isikuvastaste kuritegude (12%) lõikes.

12. Joonis: Kuritegudes kahtlustatavate sooline jaotus

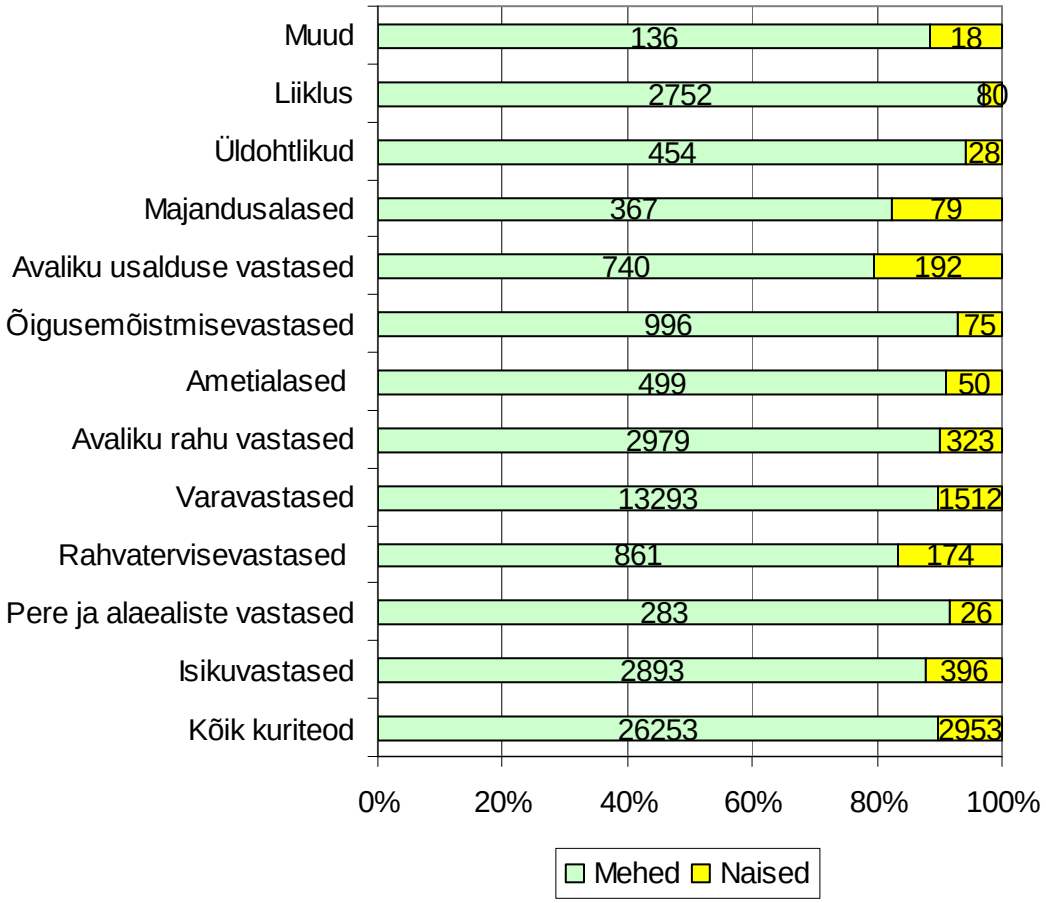

5. Kokkuvõte prioriteetsetest kuritegudest Eestis

5.1. Alaealistega seotud kuritegevus

Alaealistega seotud kuritegevuse saab jagada kaheks – kuriteod, mille toime panemises on alaealised osalenud, ning kuriteod, mis on toime pandud alaealiste vastu.

5.1.1. Alaealiste vastu toime pandud kuritegevus

Karistusseadustikus eristatakse kannatanuna alaealisi vaid üksikute kuriteoliikide puhul – alaealine on kannatanuna eraldi välja toodud näiteks seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, alaealise prostitutsiooniga seotud kuritegude, lapspornoga seotud kuritegude jne puhul. Seega ei saa teha üldistusi selles osas, kui palju lapsi 2006. aastal Eestis kuriteoohvriteks langes, küll aga saab välja tuua alaealistest kannatanute osakaalu mõne kõige tundlikuma kuriteoliigi puhul.

Alaealiste vastu toime pandud kuritegudeks on peamiselt alaealise seksuaalse väärkohtlemisega seotud kuriteod, mida registreeriti Eestis 2006. aastal 192 korral (sugulise kire rahuldamist lapseealisega 62 juhul ning alaealise vägistamist 57 juhul). Lisaks on levinud täisealise isiku poolt alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele, mida registreeriti 66 juhul. Samas on huvitav see, et kui täisealise isiku poolt alaealisele alkoholi müümine või ostmine on kuriteona karistatav juba alates 2005. aasta algusest, siis ei ole selle aja jooksul Eestis registreeritud ühtegi sellist kuritegu.

Alaealiste seksuaalse väärkohtlemise puhul on tegemist latentsete kuritegudega, see tähendab, et eeldatavalt pannakse neid toime palju rohkem kui kuritegudena registreeritakse. Kahjuks ei ole olemas usaldusväärset statistikat eelmisel aastal laste seksuaalse väärkohtlemise juhtumite koguarvu kohta, kuid üksikute kuriteoliikide osas saab mingeid järeldusi teha. Näiteks on alaealise vägistamisi registreeritud sellel aastal eelmise aastaga võrreldes 20 võrra rohkem. Eelmise aasta statistikaga võrreldes tõusis 2006. aastal märgatavalt lapsporno valmistamise või levitamisega seotud registreeritud kuritegude arv - kui 2005. aastal registreeriti 3 sellist kuritegu, siis 2006. aastal juba 29.

Registreeritud kuritegude arvu kasvule on avaldanud mõju kriminaalpoliitilised arengud – laste vastu toime pandud kuritegude uurimine olnud üks viimase aasta kriminaalpoliitilisi prioriteete ning seega ka kuritegude menetlejate ühine prioriteet. Prokuratuuris ja politseis on eraldi alaealiste prokurörid ja uurijad – Põhja ringkonnaprokuratuuris on eraldi alaealiste osakond, teistes prokuratuurides on alaealistele spetsialiseerunud prokurörid. Kokku on üle Eesti alaealistele spetsialiseerunud 15 ringkonnaprokuröri või prokuröri abi. 1. aprillist 2004. aastast tegutseb Põhja politseiprefektuuri juures alaealiste füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemise vastu võitlemise töögrupp. Tallinnas, Tartus ja Pärnus on olemas ka eraldi laste ülekuulamistoad, mis on sisustatud lapsesõbralikult (mänguasjad, joonistusvahendid, sootunnustega nukud jne). Ühtlasi on ülekuulamistoad varustatud ka eritehnikaga, millega on võimalik lapsega läbiviidud vestlus salvestada ning seda hiljem kohtus tõendina kasutada. Seeläbi välditakse olukordi, kus laps peaks

traumeerivatest sündmustest jutustama mitmeid kordi erinevates kohtades ja erinevatele inimestele.

Osaliselt on registreeritud väärkohtlemiste arvu kasv selgitatav ka ühiskondliku suhtumise muutumisega. Kui varasematel aastatel laste seksuaalsest väärkohtlemisest meedias väga palju ei räägitud, siis viimastel aastatel on sel teemal pidevalt meediakajastusi, milles laste kuritarvitajad üksmeelselt hukka mõistetakse. Näiteks Toomas H. Liivi (http://www.epl.ee/artikkel/367619) ja Meelis Hansari (http://www.epl.ee/artikkel/358986) juhtumid, mis olid meedia tähelepanu all menetluse alustamisest kuni kohtuotsuse väljakuulutamiseni.

5.1.2. Alaealiste poolt toime pandud kuritegevus

2006. a selgitati välja 2056 kuritegudes kahtlustatavat alaealist, kes kokku panid toime 3313 kuritegu. Alaealiste poolt toime pandud väärtegude kohta tegi politsei samal aastal 24 075 otsust[3]. 2005. aastaga võrreldes on alaealisi kahtlustatavaid 344 võrra enam ja nende poolt toimepandud kuritegusid on 455 juhtumi võrra vähem. Sellest nähtuvalt panevad alaealised kuritegusid enamasti toime grupis.

Alaealiste väärtegudest moodustavad politseistatistika alusel ligi 70% alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumised. Noorte endi hinnangul[4] on õigusrikkumistest kõige levinumad avaliku korra rikkumised (näiteks üldkasutatavate asjade tahtlik lõhkumine) ja varavastased süüteod (näiteks poevargused), kuid ka kõige levinumaid rikkumisi on toime pannud vaid 12% küsitletud alaealistest. Seega kattuvad statistilised näitajad noorte endi hinnangutega õigusrikkumiste toimepanemise kohta

Alaealiste poolt toime pandud registreeritud isikuvastastest süütegudest moodustavad suurema osa kehalise väärkohtlemise juhtumid ning varavastastest süütegudest moodustavad suurima osa vargused.

2006. aastal kasvas alaealiste poolt grupis toimepandavate varavastaste kuritegude arv. Politseistatistika kohaselt registreeriti alaealiste poolt grupis toimepandud kuritegusid 2005. a veidi üle 40% ja 2006. a veidi üle 60%. Ligi 30% alaealiste grupi poolt toime pandud süütegudest olid vargused.

Politsei ja alaealiste komisjonide vaatevälja satuvad valdavalt poisid vanuses 16-17. Ka süüdimõistetud alaealiste hulgas on enim poistest õigusrikkujaid (93%)[5].

2006. aastal registreeriti 519 alaealiste poolt toimepandud kuritegu, mille sooritajad olid juba varem õigussüsteemiga kokku puutunud. Alaealiste korduvkuritegevus on statistiliste näitajate poolest 2006. aastal (516 kuritegu) võrreldes 2005. aastaga (850 kuritegu) vähenenud – 2006. a oli alaealisi korduvõigusrikkujaid ligi 331 võrra vähem. Seega paneb enamik alaealisi õigusrikkujaid toime ühe ja vaid vähesed neist

[3] Allikas: Politseiameti politseitöö osakond.
[4] Markina, A; Šahverdov-Žarkovski, B. 2006. Alaealiste hälbiv käitumine Eestis *self-report* meetodil läbiviidava rahvusvahelise uuringu andmetel. Tartu Ülikool.
[5] Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüs kohtute karistuspraktikast alaealiste kriminaalasjades 2006.

panevad toime mitu kuritegu. Samas on alaealiste komisjonide statistika kohaselt korduvarutelude arv aasta-aastalt kasvanud.[6]

5.2. Organiseeritud kuritegevus

Narkokuritegudest valdava osa on viimastel aastatel moodustanud suure koguse narkootikumide vahendamisega seotud kuriteod, mis peegeldab õiguskaitseorganite rõhuasetust suurte vahendajate väljaselgitamisele. 2006. aastal esitati süüdistus 34-le organiseeritud grupile kokku 133 isikuga, kellest piiriülese narkokaubandusega tegeles 14 gruppi 52 isikuga. Võrreldes 2005. aastaga kasvas süüdistuse saanud gruppide arv 7 võrra; sh piiriülese narkokaubandusega tegelenud gruppide arv 6 võrra. Keskkriminaalpolitsei likvideeris 2006. aastal 2 (+1 koos Maksu- ja Tolliametiga) narkolaborit.

Narkokuritegusid registreeriti 2006. aastal kõige enam Tallinnas ja teistes suurtes linnades, kuid narkootikumidega seotud kuritegevus on viimastel aastatel laienenud üle ka mujale Eestisse. Valdav osa narkokuritegudest pandi 2006. aastal toime 18–29-aastaste poolt.

Rasked või organiseeritud korruptsioonijuhtumeid[7] saadeti 2006. aastal kohtusse 19, millest 7 kriminaalasjas oli kaks või enam osalejat, kokku 119 süüdistatavaga. Sarnaselt 2005. aastale tabati ka 2006. aastal organiseeritult tegutsenud tolliametnikke ning liikluspolitseinikke. Süüdistus esitati kolmele liikluspolitseinike altkäemaksu grupile. Näiteks ilmestas negatiivselt 2006. aastat Põhja politseiprefektuuri liikluspolitseinike organiseeritud korruptiivne tegevus, kus süüdistatavate arv ulatus 39 isikuni. Samuti esitati süüdistus ühele tolliametnike altkäemaksu grupile ja ühele tolliametnike ja piirivalvurite altkäemaksu grupile. Süüdistus esitati näiteks ka kohtunikule ja riigiameti peadirektori asetäitjale.

Organiseeritud kuritegevusega seoses saadeti 2006. aastal kohtusse 4 **rahapesuga** tegelenud gruppi, kokku 8 süüdistatavaga. Nende kuritegude hulka kuulus näiteks pikaaegse ja suuremahulise salasigaretiäriga teenitud tulu (5 miljoni krooni) pesemine, Interneti-kelmustega teenitud tulu (1,3 miljoni krooni) „pesemine“ ja metsavargustega teenitud tulu (1,3 miljoni krooni) „pesemine“. Võrreldes 2005. aastaga tõusis rahapesu juhtumite kohtusse saatmiste arv 1-lt asjalt 4-le ning 3-lt isikult 8-le isikule.

Kuigi Eesti karistusseadustikus puudub kuriteokoosseis pealkirjaga “**inimkaubandus**”, on karistusseadustikus *ca* 16 inimkaubandusega seotud kuriteokirjeldust, mis keelustavad sellise tegevuse (nt orjastamine, isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine, prostitutsioonile kaasaaitamine, ebaseaduslik organidoonorlus, lapspornograafia valmistamine ja levitamine jne.)

---

[6] Käitumisraskustega noored ja neile kohaldatud mõjutusvahendite kohaldamine alaealiste komisjonides. A. Tiko, I.-E. Rannala. 2006. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika uuringud.

[7] Organiseeritud korruptsioonijuhtumina käsitletakse korruptsioonikuritegusid, kus eeldatavalt saavad kasu kaks või enam ametnikku või korruptsiooniohtlike tehingute käive on suurem kui 270 000 krooni. Organiseeritud korruptsiooniks loetakse ka suurema kui 20 000 kroonise pistise või altkäemaksu võtmist kõrgema ametiisiku poolt, samuti mistahes summas pistise või altkäemaksu võtmist kohtuniku, prokuröri või uurimisasutuse kõrge ametniku poolt.

1. **Tabel:** Inimkaubanduse juhtumeid sisaldavad kuriteoliigid karistusseadustiku järgi[8]

Kuriteoliik	**KarS**	**2006**
Orjastamine	§ 133	1
Isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine	§ 134	–
Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	§ 136	44
Ebaseaduslik inimuuringute tegemine	§ 138	–
Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine	§ 139	–
Doonorlusele kallutamine	§ 140	–
Suguühendusele sundimine	§ 143	7
Võõra lapse hõivamine	§ 172	–
Lapse ostmine või müümine	§ 173	–
Alaealise prostitutsioonile kallutamine	§ 175	–
Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	§ 176	2
Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	§ 177	10
Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	§ 178	29
Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	§ 259	5
Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine ja prostitutsiooni vahendamine	§ 268	38
Kokku		**135**

[8] Alates 16.07.2006 kajastab prostitutsiooni vahendamist mitte § 268, vaid § 268'. Samuti lisandus KarS-i § 143' (sugulise kire rahuldamisele sundimine).

6. Kuritegevuse kontrollimine

Kuritegevuse kontrollimise all käsitletakse kohtueelset kriminaalmenetlust, kriminaalkohtu menetlust, vanglaid ning kriminaalhooldust puudutavat statistikat. Kriminaalmenetluses on menetlejad kohus, prokuratuur ja uurimisasutused. Uurimisasutused on vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule Politseiamet, Keskkriminaalpolitsei, Kaitsepolitseiamet, Maksu- ja Tolliamet, Piirivalveamet, Konkurentsiamet ja Kaitsejõudude Peastaap. Suurema osa (97%) menetlustest 2006. aastal tegi Politseiamet ning koos KKP-ga moodustas see 98%. Vaid Maksu- ja Tolliameti osakaal küündis 1%-ni, ülejäänud uurimisasutuste osakaal ei moodustanud isegi 1%.

13. Joonis: Uurimisasutuste poolt kohtusse saadetud kuritegude osakaal, 2006

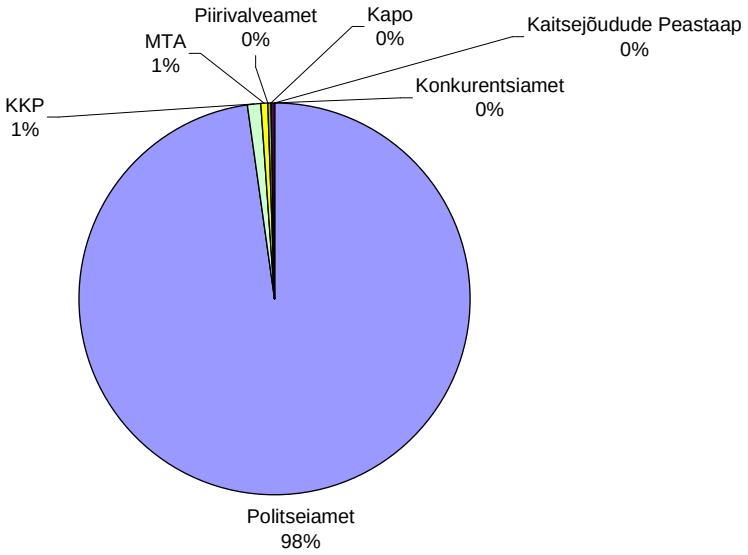

6.1. Kriminaalmenetluse peamised mõisted

Lõplik menetlusotsus: prokuratuuri viimane kriminaalmenetluslik toiming kohtueelses menetluses, millega kas
a) lõpetatakse kriminaalasi koos selles olevate kuriteosündmuste ja isikutega, või
b) saadetakse see kohtusse.
Lõplik menetlusotsus tehakse vastavalt kriminaalmenetluse seadustikule.

Lõplik menetlusotsus tuvastatud kahtlustatavaga: kõik lõplikud menetlusotsused, väljaarvatud:
a) menetluse lõpetamine menetlust välistava asjaolu ilmnemisel (KrMS § 200), või
b) kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu (KrMS § 200^1).
Menetlusotsused tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes on aluseks prokuratuuri ja uurimisasutuste töö tulemuslikkuse hindamisel kohtueelses menetluses.

Kriminaalasja lõpetamise liigid:
§ 200 - kriminaalmenetluse lõpetamine kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel
§ 200^1 - kriminaalmenetluse lõpetamine kuriteo toimepannud isiku tuvastamatuse tõttu
§ 201 - materjalide saatmine alaealiste komisjonile
§ 202 - kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur (nn otstarbekuse ehk oportuniteedi alusel lõpetamine)
§ 203 - kriminaalmenetluse lõpetamine karistuse ebaotstarbekuse tõttu (nn otstarbekuse ehk oportuniteedi alusel lõpetamine)

Kriminaalasja kohtumenetluse liigid:

1) *Lihtmenetlusel* on 4 alaliiki:

Lühimenetluses (KrMS §233-238) toimub küll kohtulik arutelu kriminaalasja lahendamiseks kriminaaltoimiku materjali põhjal, kuid tunnistajaid ja eksperte välja ei kutsuta. Lühimenetlust ei kohaldata kuriteole, mille eest karistusseadustik näeb karistusena ette eluaegse vangistuse.

Kokkuleppemenetluses (KrMS §239-250) lepivad prokuratuur ja kahtlustatav või süüdistatav ning tema kaitsja kuriteo kvalifikatsioonis ning kuriteoga tekitatud kahju laadis ja suuruses ning karistuse liigis ja määras kokku ning kokkulepe esitatakse kohtule kinnitamiseks. Kokkuleppemenetlust ei kohaldata esimese astme kuriteole, mille eest karistusseadustik näeb kergeima karistusena ette vähemalt neli aastat vangistust või raskeima karistusena eluaegse vangistuse ning kui sellega ei nõustu kannatanu või tsiviilkostja.

Käskmenetlust (KrMS §251-255) saab kasutada, kui isik on kahtlustatav teise astme kuriteos, mille eest prokurör peab võimalikuks kohaldada põhikaristusena rahalist karistust, kus tõendamiseseme asjaolud on selged ning kus kahtlustatav on täisealine.

Kiirmenetlust (KrMS § $256^{1-}256^5$) saab kasutada, kui isik on kahtlustatav teise astme kuriteos, mille tõendamiseseme asjaolud on selged ja mille kohta on kogutud kõik vajalikud tõendid. Taotlus kiirmenetluse kohaldamiseks esitatakse 48 tunni jooksul alates isiku vahetult kuriteo toimepanemise järel kahtlustatavana ülekuulamisest või isiku kahtlustatavana kinnipidamisest.

2) *Võistlev menetlus*

Üldmenetluses toimub kohtulik arutelu kriminaalasja lahendamiseks kõikide kuritegude osas, kohtusse kutsutakse ka tunnistajad ja eksperdid.

6.2. Kohtueelne kriminaalmenetlus

2006. aastal oli lõpliku menetlusotsuse saanud tuvastatud kahtlustatavaga kriminaalasjade arv 13 013, kuritegude arv 24 276 ning isikute arv 15 217.

Iga kahe registreeritud kuriteo kohta tehti 2006. aastal kuritegude lõikes üks lõplik menetlusotsus.

47% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehtud lõplikest menetlusotsustest tehti Põhja ringkonnaprokuröride poolt. Lõuna Ringkonnaprokuratuuri (RP) osakaal oli 24%, Viru RP 16% ning Lääne RP 13%.

Üldmenetlus ja lühimenetlus moodustasid 2006. aastal kokku 40% kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga tehtud lõplikest menetlusotsustest; kiir-, kokkuleppe- ja käskmenetluse osakaal oli kokku 41%.

19% tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes lõpetati menetlus avaliku menetlushuvi puudumise tõttu või muudel otstarbekuse kaalutlustel.

Keskmine kriminaalmenetluse pikkus kriminaalasja alustamisest lõpliku menetlusotsuse tegemiseni oli 2006. aastal olenevalt prokuratuurist 6-9 kuud.

2006. aastal tehti lõplik menetlusotsus 26 643 kuriteos, 16 841 isiku suhtes ning 14 767 kriminaalasjas. Tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehti lõplik menetlusotsus 24 276 kuriteos, 15 217 isiku suhtes ning 13 013 kuriteos[9].

Tuvastatud kahtlustatavaga lõplikes menetlusotsustes oli ühes kriminaalasjas kahtlustatava või süüdistatavana märgitud keskmiselt 1 isik – isikute arv varieerus ringkonnaprokuratuuride lõikes vähe.

2. **Tabel:** Tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsuste arv

	Kuritegu	Isik	Toimik	*Isikut toimikus*	*Kuritegu toimikus*
Lõuna RP	5689	3555	2973	*1,20*	*1,91*
Lääne RP	3144	2258	1974	*1,14*	*1,59*
Põhja RP	10723	6444	5522	*1,17*	*1,94*
Viru RP	3779	2695	2412	*1,12*	*1,57*

Ringkonnaprokuratuurides tehtud lõplikest menetlusotsustest moodustasid nn pimedad lõpetamised (KrMS §200 ja 200[1] alusel tehtud lõpetamised) 9% (2161). Tuvastatud kahtlustatavaga lõpetamised moodustasid 17% (4425) ning kohtusse saatmised 74% (18932).

[9] NB! Käesolevas peatükis ülevaates käsitletakse tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsustena kuritegusid (mitte isikuid või kriminaalasju).

6.2.1. Kuriteod prokuratuuride tööpiirkonnas

Ringkonnaprokuratuurid jagunevad neljaks tööpiirkonnas – Põhja, Lõuna, Viru ja Lääne, lisaks asub Tallinnas veel ka riigiprokuratuur, mille ülesandeks on lahendada eelkõige rahvusvahelisi ning organiseeritud korruptsioonijuhtumeid.

Ringkonnaprokuratuuri prokuröride töömaht sõltub suurel määral registreeritud kuritegude arvust prokuratuuri tööpiirkonnas. 2006. aastal registreeritud kuritegudest enam kui pooled registreeriti Põhja RP tööpiirkonnas (27233; 53%), viiendik Lõuna RP tööpiirkonnas (9944; 19%), 16% Viru RP tööpiirkonnas (8088) ning 12% Lääne RP tööpiirkonnas (6326).

14. Joonis: Registreeritud kuritegude jaotus vastavalt prokuratuuri tööpiirkonnale

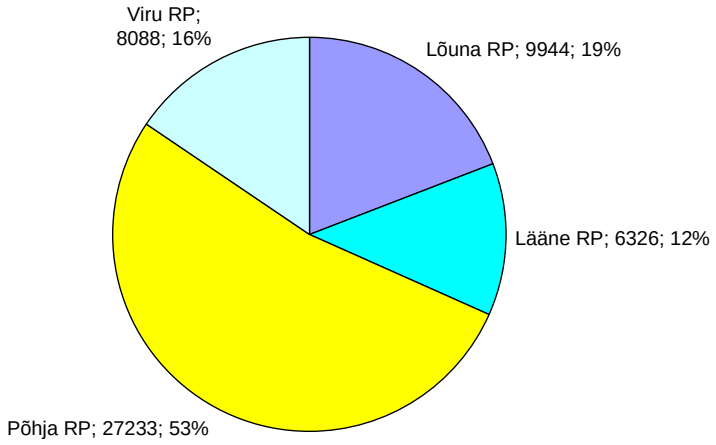

47% (10 722) kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest tehti Põhja RP-s. Lõuna RP menetlusotsuste osakaal oli 24% (5689). Viru RP menetlusotsused moodustasid 16% (3799) ning Lääne RP menetlusotsused 13% (3147) kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest.

15. Joonis: Tuvastatud kahtlustatavaga lõplike menetlusotsuste jaotus prokuratuuride vahel

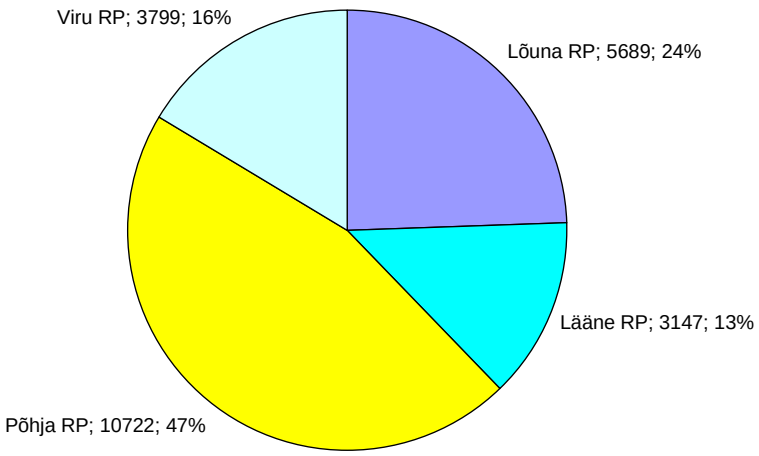

6.2.2. Kohtueelse menetluse tulemuslikkus

Selleks, et hinnata kohtueelse menetluse mahtu ning tulemuslikkust, on toodud välja kuritegude arvu suhe prokuratuuride poolt tehtud lõplike menetlusotsuste arvu.

Kokku registreeriti 2006. aastal 51 834 kuritegu, lõplike menetlusotsuste arv kuritegudes moodustas sellest 51 % (26 643). Tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes tehtud lõplike menetlusotsuste arv moodustas kuritegude üldarvust 47% (24 276). See tähendab, et kahe registreeritud kuriteo kohta suudeti kohtueelses menetluses teha keskmiselt üks lõplik menetlusotsus.

Kõige enam tehti tuvastatud kahtlustatavaga lõplikke menetlusotsuseid kuriteo kohta Lõuna RP-s, kus otsused moodustasid 57% kuritegude arvust. Lääne RP-s oli vastav näitaja 50%, Viru RP-s 47% ning Põhja RP-s 39%.

16. Joonis: Lõplikud menetlusotsused ja kuritegude arv prokuratuurides

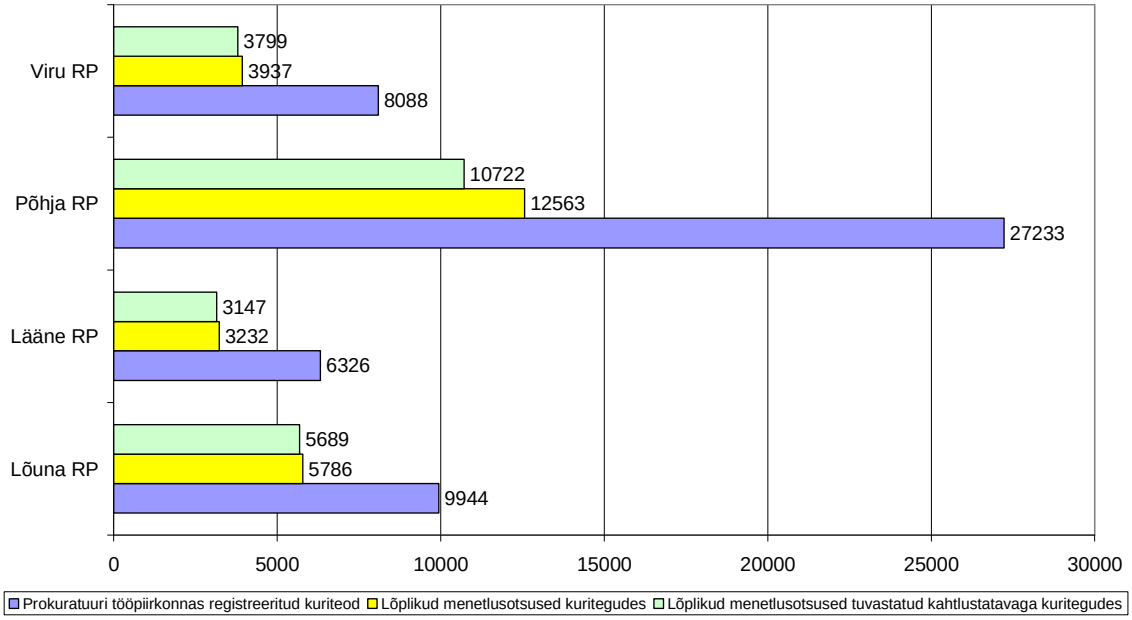

Kohtueelse menetluse tulemuslikkuse üheks indikaatoriks on tuvastatud kahtlustavatavaga kuritegude osakaal registreeritud kuritegude üldarvust.

Kõige kõrgem oli 2006. aastal tuvastamise määr liikluskuritegudes (87%), pere ja alaealiste vastastes kuritegudes (86%) ja rahvatervisevastastes kuritegudes (78%), kus lõpliku menetlusotsuse saanud kuritegude osakaal oli enam kui 75% aasta jooksul registreeritud kuritegude üldarvust.

Tuvastamise määr oli keskmisest (47%) kõrgem ka kaitseteenistusalaste kuritegude (70%), avaliku rahu vastaste kuritegude (64%), isikuvastaste ja intellektuaalse omandi vastaste kuritegude (63%), majandusalaste kuritegude (62%), õigusemõistmisevastaste kuritegude (60%), üldohtlike kuritegude (58%) ning avaliku usalduse vastaste kuritegude (56%) puhul.

Kuriteoliikidest on välja toodud isikuvastastest kuritegudest tapmise, mõrva ning raske tervisekahjustuse tekitamise tuvastamise määr (71%) ning varavastastest kuritegudest varguse (32%), röövimise (50%) ning kelmuse (85%) tuvastamise määr.

3. Tabel: Lõpliku menetlusotsuse saanud tuvastatud kahtlustatavaga kuritegude osakaal registreeritud kuritegude arvust

Karistusseadustiku peatükk või kuriteoliik	**Registreeritud kuriteod**	**Lõplikud menetlusotsused tuvastatud kahtlustatavaga kuritegudes**	**%**
KOKKU	51834	24276	46,8
Inimsuse ja rahvusvahelise julgeoleku vastased	3	0	0
Isikuvastased	5055	3198	63,3
Tapmine ja mõrv	*119*	*85*	*71,4*

Raske tervisekahjustuse tekitamine	*141*	*100*	*70,9*
Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased	9	4	44,4
Pere ja alaealiste vastased	400	342	85,5
Rahvatervisevastased	1006	782	77,7
Varavastased	32550	11464	35,2
Vargus	*26615*	*8405*	*31,6*
Röövimine	*1005*	*500*	*49,8*
Kelmus	*1968*	*1664*	*84,6*
Intellektuaalse omandi vastased	95	60	63,2
Riigivastased	9	3	33,3
Avaliku rahu vastased	2943	1883	64,0
Ametialased	511	238	46,6
Õigusemõistmisevastased	2107	1263	59,9
Avaliku usalduse vastased	1606	904	56,3
Keskkonnavastased	149	50	33,6
Majandusalased	486	302	62,1
Üldohtlikud	431	251	58,2
Liiklus	4464	3900	87,4
Kaitseteenistusalased	10	7	70

6.2.3. Kriminaalasjade lõpetamine ja kohtusse saatmine

Kriminaalasju on võimalik lõpetada erinevatel põhjustel, näiteks kui ei suudeta tuvastada kurjategijat või kui kriminaalasja lõpetamine ja kokkuleppe sõlmimine on otstarbekam, kui isiku kohtusse andmine jne.

Ühe tuvastatud kahtlustatavaga kriminaalasja lõpetamise kohta saadeti ringkonnaprokuratuurides kohtusse keskmiselt 4 kuritegu. Põhja RP-s saadeti ühe lõpetamise kohta kohtusse 3 kuritegu, Viru RP-s 4, Lääne RP-s 4 ning Lõuna RP-s 9. Seega on lõpetamiste suhteline osakaal kõrgeim Põhja RPs ning kohtusse saatmiste suhteline osakaal kõrgeim Lõuna RPs.

17. Joonis: Tuvastatud kahtlustatavaga lõplikud menetlusotsused ringkondades

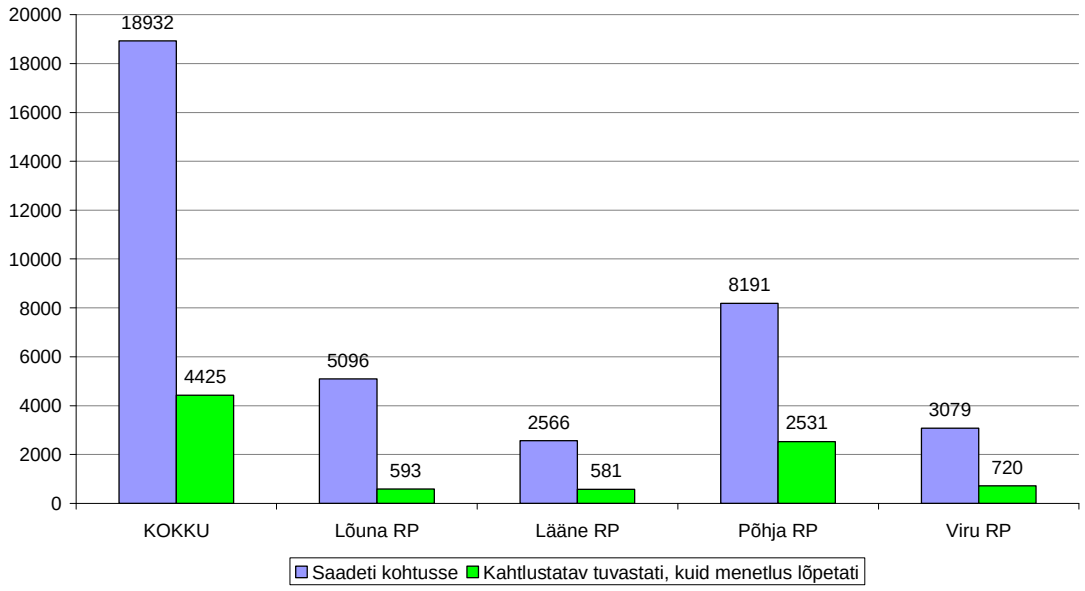

Kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel (KrMS §200) lõpetati kuritegudes menetlusi kõige rohkem Põhja RPs (25% Põhja RP lõpetamistest), ka teistes ringkonnaprokuratuurides ulatusid antud liigi lõpetamised üle 10%.

Avastamata jäänud kuritegudes ehk kuritegudes, kus menetluse käigus ei suudetud tuvastada kuritegu toime pannud isikut (KrMS §200[1]), lõpetati samuti kõige enam menetlusi Põhja RP prokuröride poolt (739; 17% Põhja RP lõpetamistest). Teistes ringkonnaprokuratuurides jäi tuvastamata isiku tõttu tehtud lõpetamiste osakaal alla 3%.

Järgnevates arvutuskäikudes on KrMS §-de 200 ja 200[1] alusel tehtud kriminaalmenetluse lõpetamised võrdlustest ja arvutustest välja jäetud.

Üldmenetlus ja lühimenetlus moodustasid 2006. aastal kokku 40% ning kiir-, kokkuleppe- ja käskmenetlus 41% kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga menetlusotsustest. Avaliku menetlushuvi puudumise tõttu või muudel otstarbekuse kaalutlustel lõpetati 19% tuvastatud kahtlustatavaga menetlusotsustest.

Kiirmenetluses, mis lisandus menetlusliikide hulka alles 2006. aastal, saadeti kohtusse 460 kuritegu, mis moodustas lõplikest menetlusotsustest 2%.

18. Joonis: Lõplike menetlusotsuste struktuur kuritegudes

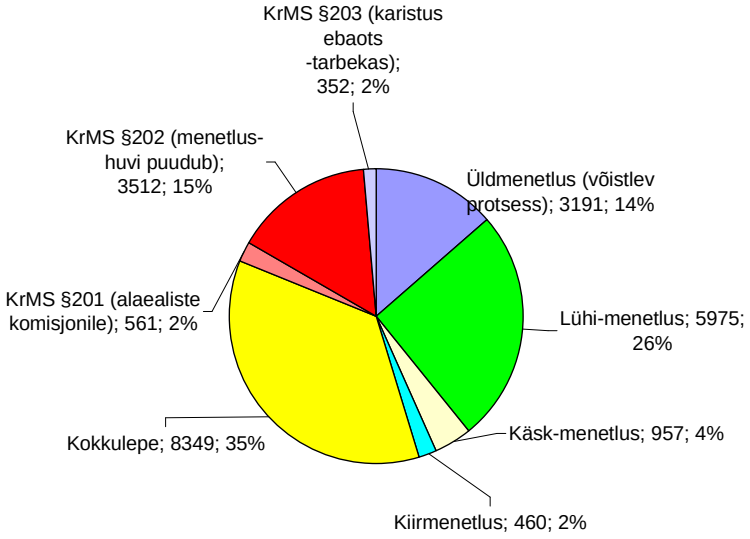

Üldmenetlust ehk võistlevat protsessi kasutati ringkonnaprokuratuuride lõikes proportsionaalselt enim Viru RPs (22% kohtusse saadetud kuritegudest saadeti üldmenetluses) ja Lõuna RPs (20%). Mõnevõrra väiksem oli üldmenetluse osakaal Põhja (14%) ja Lääne RP (13%) osas.

Lühimenetlust kui lihtmenetlustest võistlevale protsessile kõige sarnasemat menetlusliiki kasutati kõige enam Põhja RPs, kus lühimenetluses kohtusse saadetud kuriteod moodustasid 59%. Viru RPs oli lühimenetluse osakaal 25%, Lääne RPs 11% ja Lõuna RPs 3%.

Kuriteoliikidest moodustas vargus 39% üld- ja lühimenetluses kohtusse saadetud kuritegudest, mootorsõiduki joobes juhtimine 13% ning kelmus 7%.

19. Joonis: Kuriteoliigiline struktuur üld- ja lühimenetluses kohtusse saadetud kuritegudes

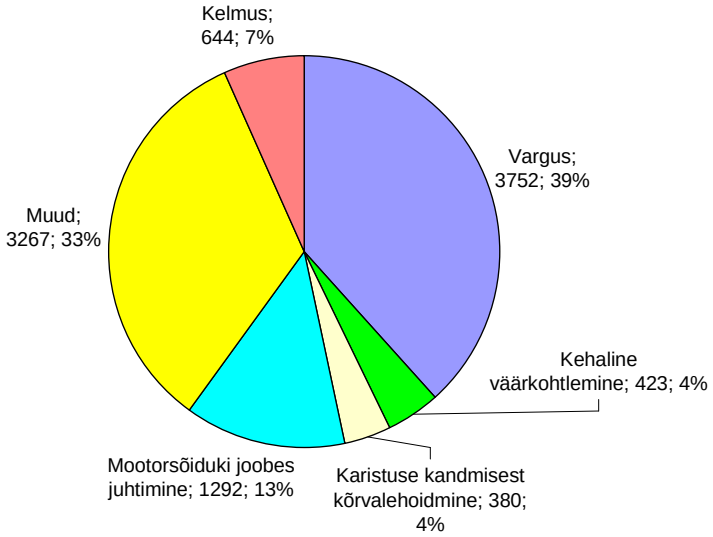

Kokkuleppemenetlus oli kõige enam kasutatav kohtumenetluse liik: enim leidis see kasutamist Lõuna (74%) ja Lääne RP-s (63%).

Käskmenetlust kasutati kohtumenetlusliikidest kõige vähem - kõikides ringkonnaprokuratuurides jäi käskmenetluse osakaal alla 10%.

Kiirmenetlust kasutades saadeti kõige enam kuritegusid kohtusse Põhja RP-s (159), samasse suurusjärku jäid ka Lääne (123) ja Viru RP (140) näitajad.

20. Joonis: Kiirmenetluse kasutamine ringkonnaprokuratuuride lõikes

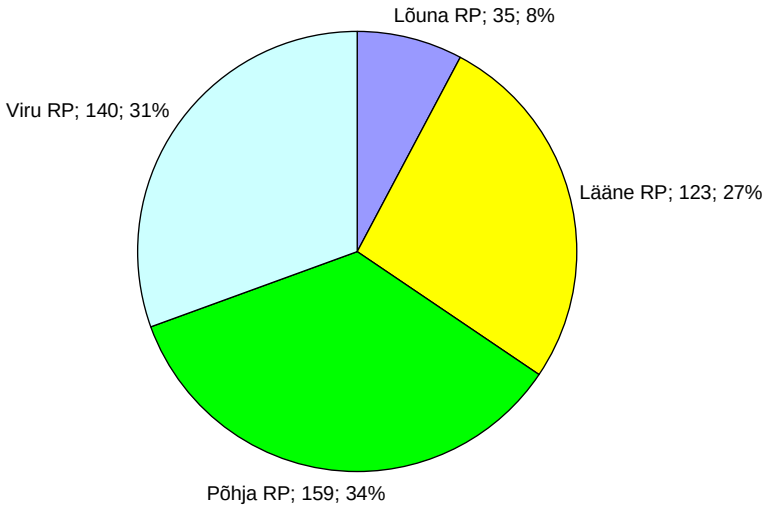

Kuriteoliikidest kasutati kiirmenetlust kõige enam varguste (195; 43%), mootorsõiduki joobes juhtimise (164; 36%) ning kehalise väärkohtlemise puhul (33; 7%).

21. Joonis: Kiirmenetluse kuriteoliigiline struktuur kohtusse saadetud kuritegudes

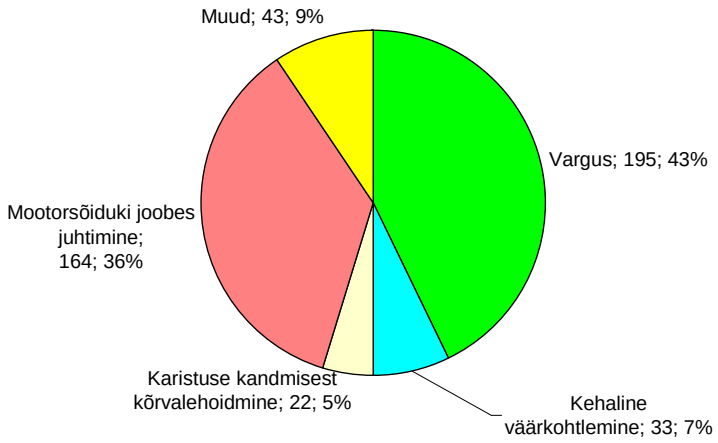

561 kuriteo puhul saatsid ringkonnaprokuratuurid materjalid alaealiste komisjonile (KrMS §201): kõige enam tehti nimetatud alusel lõpetamisi Põhja (232; 5% kõikidest RP lõpetamistest) ja Lääne RPs (132; 20%). Viru RP prokurörid saatsid materjalid alaealiste komisjonile 98 ning Lõuna RP prokurörid 99 kuriteos.

Kõige suurem lõpetamiste osakaal oli 2006. aastal oportuniteediga lõpetamiste osas – kokku lõpetati KrMS-i §202 alusel kriminaalmenetlus 53% lõpetamisele läinud kuritegudest. Kõige suurem oli avaliku menetlushuvi puudumise tõttu tehtud lõpetamiste osakaal Lõuna ja Viru RP-s, kus antud alusel lõpetati vastavalt 481 ja 596 kuriteo menetlus, koguarvult oli aga Põhja RP prokuröride poolt tehtud lõpetamiste arv suurim (2045).

Karistuse ebaotstarbekuse tõttu lõpetati ringkonnaprokuratuurides 352 kuriteo menetlus, proportsionaalselt kasutati antud menetlusliiki enim Lääne RP (9% Lääne RP lõpetamistest) ja Põhja RP (6%) prokuröride poolt.

6.2.4. Menetlusliigid ringkonnaprokuratuurides

Põhja RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse lühimenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli 46% (4789 kuritegu). Kokkuleppemenetluse osakaal Põhja RPs oli 17% (1779), üldmenetlusel 11% (1152), käskmenetlusel 3% (312) ning kiirmenetlusel kõige väiksema osakaaluga kohtumenetlusliigina 1% (159). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli kokku 11% (2299), alaealiste komisjoni saadeti 2% (232) kuritegudest.

22. Joonis: Põhja RP kuritegude menetlusliigiline struktuur

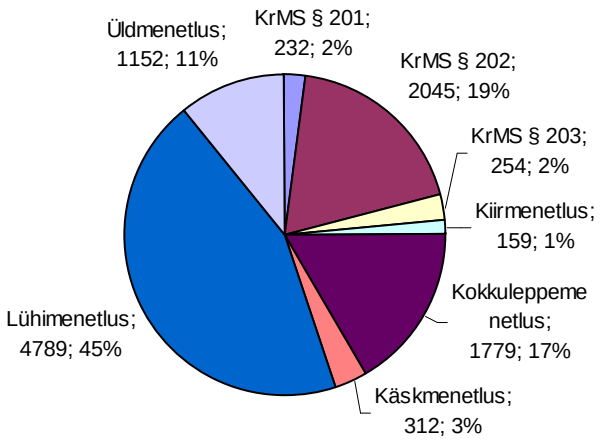

Viru RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse üld- ja käskmenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli vastavalt 18% (686 kuritegu) ja 7% (283). Kokkuleppemenetluse osakaal oli Viru RP-s 31% (1195), lühimenetlusel 20% (775) ning kiirmenetlusel kõige väiksema osakaaluga kohtumenetlusliigina 4% (140). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli Viru RP-s kokku 17% (622), alaealiste komisjoni saadeti 3% (98) kuritegudest.

23. Joonis: Viru RP kuritegude menetlusliigiline struktuur

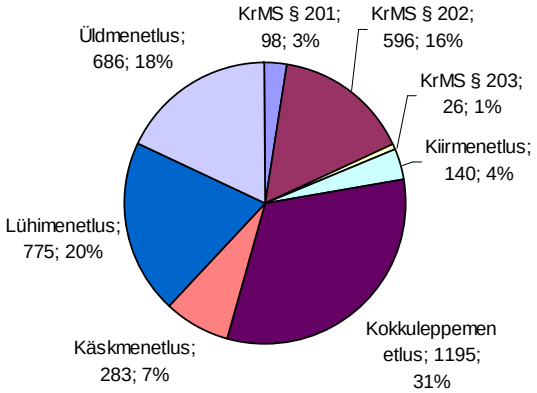

Lõuna RP prokurörid saatsid keskmisest tunduvalt enam kuritegusid kohtusse kokkuleppemenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli 66% (3771 kuritegu). Üldmenetluse osakaal oli Lõuna RP-s 18% (1016), käskmenetlusel 3% (149), lühimenetlusel 2% (125) ning kiirmenetlusel kui kõige väiksema osakaaluga kohtumenetlusliigil 1% (35). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli Lõuna RP-s kokku 8% (494), alaealiste komisjoni saadeti 2% (99) kuritegudest.

24. Joonis: Lõuna RP kuritegude menetlusliigiline struktuur

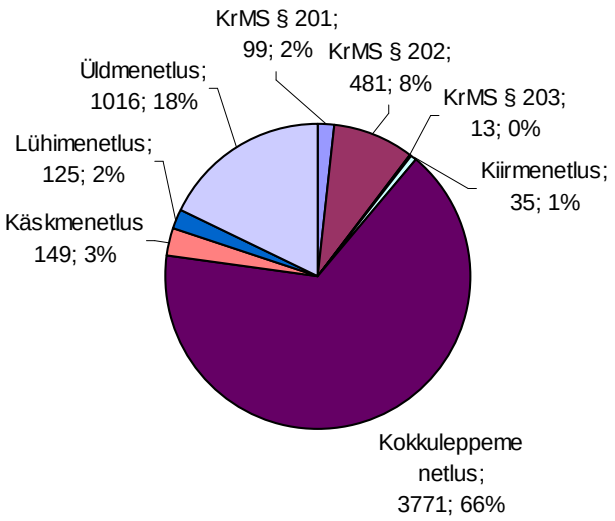

Lääne RP prokurörid saatsid keskmisest enam kuritegusid kohtusse kokkuleppemenetluses, nende kuritegude osakaal kõikidest tuvastatud kahtlustatavaga lõplikest menetlusotsustest oli 51% (1604 kuritegu). Üldmenetluse osakaal oli Lääne RP-s 11% (337), lühimenetlusel 9% (286), käskmenetlusel 7% (213) ning kiirmenetlusel kui kõige väiksema osakaaluga kohtumenetlusliigil 4% (126). Oportuniteediga lõpetamiste osakaal oli Lääne RP-s kokku 14% (449), alaealiste komisjoni saadeti 4% (132) kuritegudest.

25. Joonis: Lääne RP kuritegude menetlusliigiline struktuur

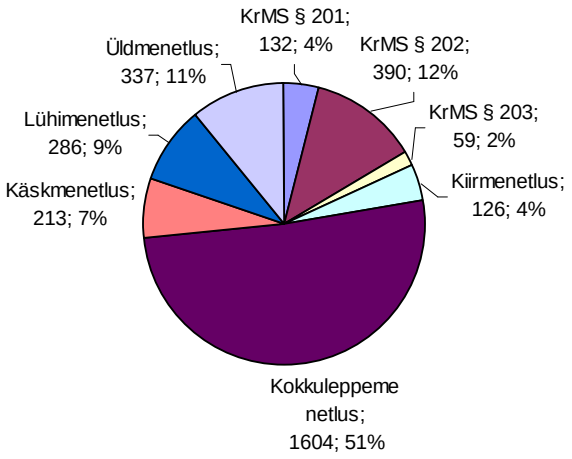

6.2.5. Keskmine kriminaalmenetluse pikkus kuudes

Kriminaalasja menetlusaeg sõltub eelkõige sellest, kui keeruline on tuvastada kahtlustatavat ja tõendada tema süüd. Joobes juhtimise puhul tabatakse kahtlustatav enamasti teolt, mistõttu on ka menetlusajad lühikesed, samas röövimiste puhul jääb kurjategija enamasti teolt tabamata ning tuleb keerulise menetluse käigus välja selgitada. Keskmist menetlusaega mõjutab ka juhtumite arv ning eripärad.

Kõige pikemad menetlused olid 2006. aastal Põhja RP-s, kus keskmine kohtueelne kriminaalmenetlus kestis 9 kuud, kõige lühem oli keskmine menetlusaeg Lõuna RP-s (6 kuud). Välja toodud kuriteoliikides oli kõige pikem keskmine menetlusaeg kelmuste puhul (14 kuud) ning lühim mootorsõiduki joobes juhtimise (4 kuud) ja kehalise väärkohtlemise (6 kuud) puhul.

4. Tabel: Kriminaalmenetluse pikkus kuudes valitud kuriteoliikides

KarS §	**Lõuna RP**	**Lääne RP**	**Viru RP**	**Põhja RP**	**Keskmine**
Tapmine	8	11	8	7	8
Mõrv	6		9	7	7
Kehaline väärkohtlemine	5	5	7	7	6
Narkootilise või psühhotroopse aine ebaseaduslik käitlemine suures koguses	10	5	7	8	7
Vargus	7	9	8	10	8
Röövimine	7	9	10	10	9
Kelmus	8	12	16	12	14
Mootorsõiduki joobes	3	3	6	5	4

juhtimine					
Kõik KarS § kokku	6	7	8	9	8

Arvestatud on kriminaalasju, mis jõudsid lõpliku menetlusotsuseni 2006. aasta jooksul.

6.3. Kriminaalkohtumenetlus

I astme kohtutesse saabus 2006. aastal lahendamiseks 10 687 kriminaalasja, lahendati 9353 kriminaalasja.

2005. aastaga on kohtusse saabunud kriminaalasjade arv tõusnud enam kui 10% võrra.

Kõige enam saabus kriminaalasju Harju maakohtusse (40%), kõige vähem Pärnu maakohtusse (16%).

2006 aastal vaidlustati ringkonnakohtutes 1778 maakohtute otsust.

Võrreldes 2005. aastaga on vaidlustatud lahendite hulk siiski 13% võrra kasvanud.

Alates 1.01.2006. a on Eestis esimese astme kohtuinstantsina neli maakohut (Harju, Pärnu, Tartu ja Viru maakohus). Lisaks kriminaal-, tsiviil- ja väärteoasjadele kohaldavad maakohtud ka psühhiaatrilist sundravi ja täidavad eeluurimiskohtunikule ja täitmiskohtunikule pandud ülesandeid (nt kontrollivad vahistatuse põhjendatust vms). Kui menetluseosaline ei jää kohtulahendiga rahule, on seda võimalik vaidlustada piirkonnajärgses ringkonnakohtus, mis paikneb vastavalt Tallinnas, Tartus või Jõhvis. Juhul kui ka apellatsiooniastmes (ringkonnakohtus) ei saavutata soovitud tulemust, on menetlusosalisel võimalus esitada kassatsioonikaebus riigi kõrgeimale kohtuastmele, milleks Eestis on Riigikohus asukohaga Tartus.

6.3.1. Kriminaalasjade lahendamine maakohtutes

2006. aastal saabus I astme kohtutesse lahendamiseks 10 687 kriminaalasja. Võrreldes 2005. aastaga on kohtusse saabunud kriminaalasjade arv tõusnud enam kui 10% võrra. Kriminaalasjade, so üld- ja lihtmenetluses lahendatavate asjade kogumaht kohtute menetluses olevatest kriminaalmenetlusasjade kogumahust moodustas 2006. a 64,2%.

26. Joonis: I astme kohtutes kohtute menetluses olnud kriminaalasjade arv

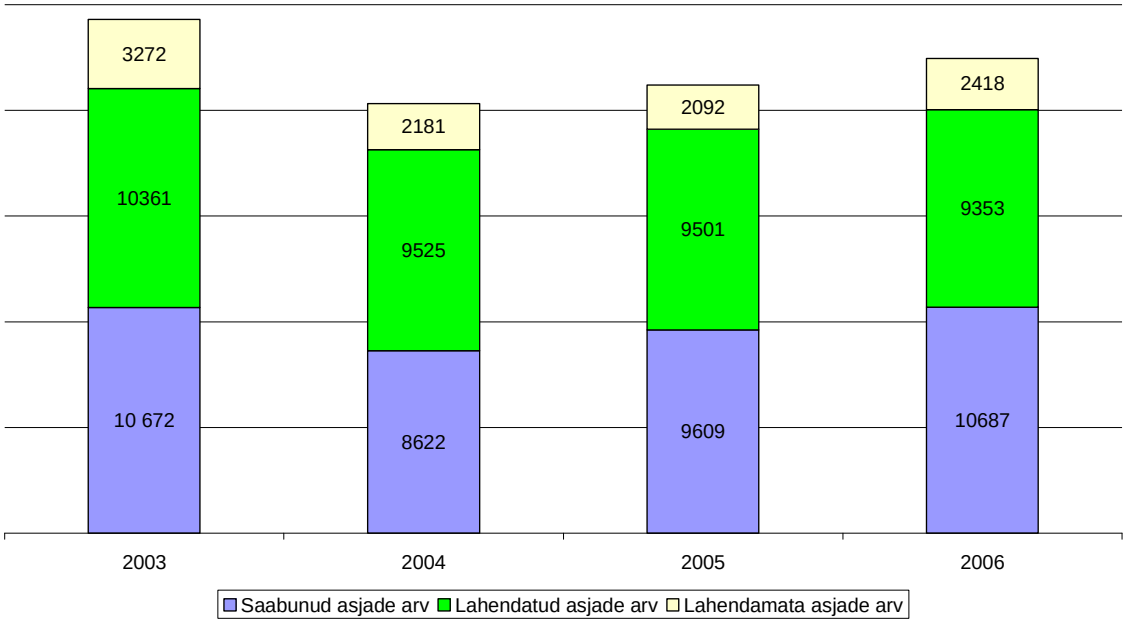

Kõige enam saabus kriminaalasju Harju maakohtusse (40%), kõige vähem Pärnu maakohtusse (16%).

27. Joonis: Saabunud kriminaalasjade arv I astme kohtute lõikes

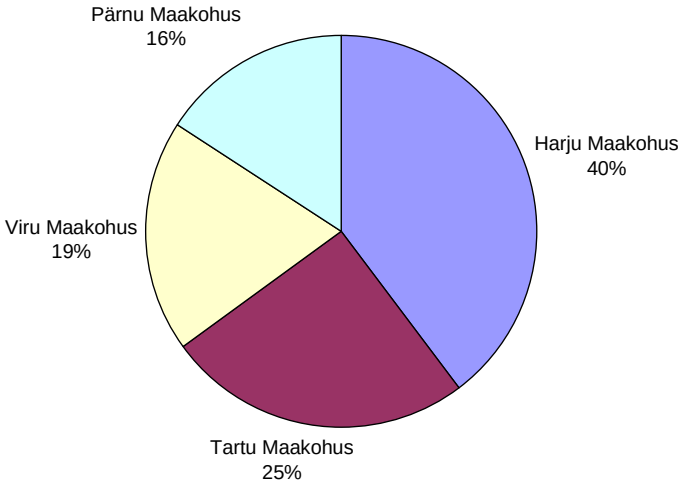

Kokku lahendati 2006. aastal 9353 kriminaalasja, millest valdav enamus lahendati lihtmenetluses – 8573 asja. Võrreldes 2005. aastaga on lihtmenetluse osakaal kasvanud. Kui 2005. a suurenes lihtmenetluse osakaal 23% võrra, siis 2006. aastal kasvas see veelgi 8% võrra. Lihtmenetluse osakaal saavutas 2006. aastal tõenäoliselt oma maksimumi – lihtmenetluses lahendati 92% kriminaalasjadest.

Kriminaalmenetlusasjade lahendamiseks kulus maakohtutes keskmiselt 56 päeva. Kriminaalasjade üldmenetluses lahendamisele kulus keskmiselt 10 kuud, kusjuures erakordselt pikk menetlusaeg oli Viru maakohtu Narva kohtumajas, seal jõudis üldmenetlus lahendini keskmiselt 763 päeva jooksul ehk umbes kahe aasta jooksul.

Lihtmenetluses lahendatavatele kriminaalasjadele on menetluspäevi kulunud erinevalt, sõltudes lihtmenetluse liigist. Nii kulus 2,5 nädalat (18 päeva) käskmenetluses, natuke üle ühe kuu (38 päeva) kokkuleppemenetluses ning 2,5 kuud (80 päeva) lühimenetluses.

6.3.2. Kriminaalasjade lahendamine ringkonnakohtutes

Viimastel aastatel on järk-järgult vähenenud vaidlustatud kohtulahendite hulk. Kui 2003. aastal oli neid 2141 aastas, siis 2006. aastal oli 1778. Võrreldes 2005. aastaga on vaidlustatud lahendite hulk siiski 13% võrra kasvanud. Kõige enam kaevati edasi Tallinna ringkonnakohtusse – 61% apellatsioon- ja määruskaebustest (1079) ning kõige vähem Viru ringkonnakohtusse (341).

28. Joonis: Ringkonnakohtutesse laekunud kaebuste ja protestide arv

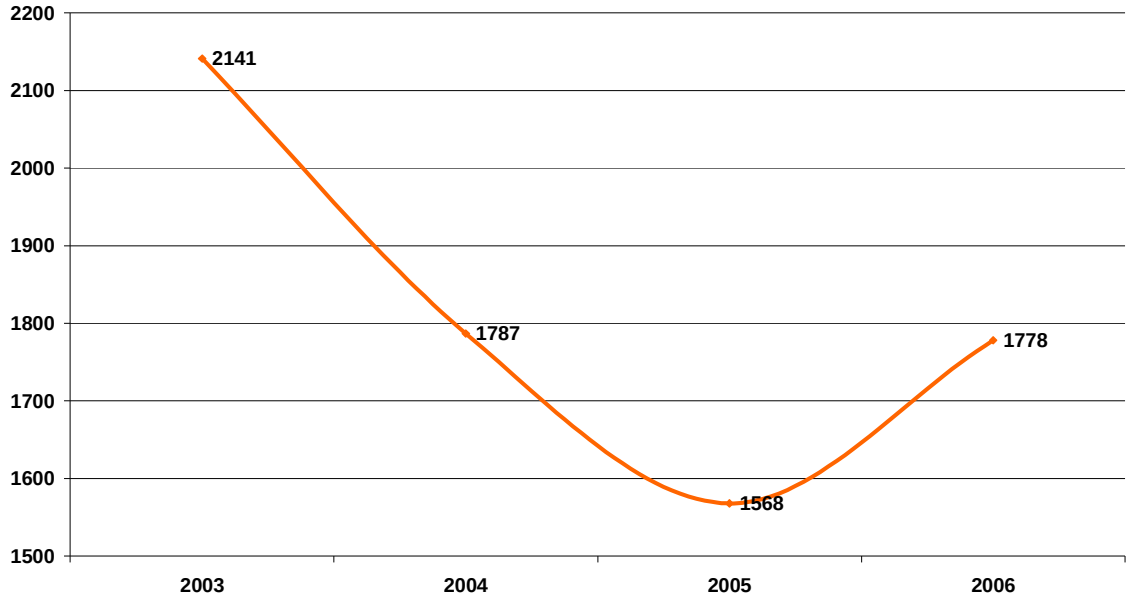

Keskmiselt kõikidele apellatsiooniastmes läbi vaadatud kriminaalmenetlusasjadele kulus ringkonnakohtutel aega 37 päeva. Apellatsioon- ja määruskaebused ning -protestid üldmenetluses vaadati läbi keskmiselt 63 päeva jooksul, Tallinna Ringkonnakohtus kulus läbivaatamiseks mõnevõrra rohkem aega – keskmiselt 77 päeva.

6.4. Vangistus

1.01.2007. aasta seisuga oli kinnipidamisasutuses 4310 isikut, neist 41 alaealist.

2006. a jooksul vabastati vanglatest kokku 2183 kinnipeetavat ja 629 vahistatut.

Keskmine vangistuse pikkus oli ca 4,6 aastat.

Vaid 13% kinnipeetavatest kandis karistust esimest korda.

Eesti kuulub endiselt riikide hulka, kus vangide arv elanike kohta on väga suur – 333 kinnipeetava 100 000 elaniku kohta. Vangide rohkuse poolest ületavad Eestit vaid Venemaa, Valgevene ja Ukraina, ent trend näitab Eestis vangide arvu mõningast vähenemist (ca -3%) (Walmsley, 2006: 160).

2006. aasta seisuga oli Eestis 6 vanglat, millest Harku vangla mõeldud naissoost täiskasvanud ja alaealistele kinnipeetavate jaoks; Viljandi vangla aga meessoost noorte kinnipeetavate jaoks. Tartu ja Tallinna vanglasse suunatakse nii mees- kui naissoost vahialused ning meesoost kinnipeetavad. Ämari ja Murru vangla on mõeldud vaid meessoost kinnipeetavate jaoks.

Vanglakohti koos vahialuste kohtadega oli 2006. aastal kokku 4383 (kinnipeetavatele 2991, vahialustele 1392), millest kõige suurem oli Murru vangla (1445 kohta) ning kõige väiksem Viljandi vangla (123 kohta).

1.01.2007. aasta seisuga oli kinnipidamisasutuses 4310 isikut (3265 vangi ja 1045 vahistatut), mis tähendab, et peaaegu kõik vanglakohad olid täidetud. Aasta tagasi viibis Eesti vanglates 3386 kinnipeetavat ja 1024 vahistatut, kokku 4410 kinni peetavat isikut – kokku on vanglates vähem 100 isikut. Kinnipeetavate arv oli võrreldes 01.01.2006 aasta alguse seisuga 121 isiku võrra vähenenud ja vahistatute arv 21 võrra kasvanud.

2006. a jooksul vabastati vanglatest kokku 2183 kinnipeetavat ja 629 vahistatut. Kõige enam vabaneti karistuse ärakandmise tõttu –1376 isikut pääses vabadusse seoses karistustähtaja lõppemisega. 209 isikut vabanes seoses osaliselt ärakandmisele mõistetud vangistuse ärakandmisega (nn šokivangistusest), 581 isikut tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise korras, 5 isikut armuandmise korras, 6 isikut parandamatult raske haiguse tõttu ja 6 isikut mõnel teisel põhjusel. 158 vahialust vabanes seoses tõkendi muutmisega Vanglates suri 21 isikut, neist vägivaldseid surmajuhtumeid oli 2, mõlemad isikud olid kinnipeetavad, ning 6 kinnipeetavat sooritas enesetapu, 1 kinnipeetav suri lühiajalise väljasõidu ajal.

6.4.1. Vanglas oleku pikkus

Umbes pooled kinnipeetavatest olid karistatud üle nelja korra ning umbes 13% kinnipeetavatest kandis karistust esimest korda, ülejäänud olid kinnipidamisasutuses kas teist või kolmandat korda.

Keskmine vangistuse pikkus oli ca 5 aastat, kõige pikem keskmine vangistus oli Ämari ja Murru vangla kinnipeetavatel. Kõige lühem vangistusaeg oli Viljandi noortevanglas, kus vangistus keskmiseks pikkuseks oli 3 aastat.
Kõige enam oli vanglates neid inimesi, kellele oli kohus karistusajaks määranud 5-10 aastat (26%), millele järgnes karistusaeg 3-4 aastat (14%) ning 1-2 aastat (13%). Eluaegseid vange oli Eesti vanglates 1%.

29. Joonis. Määratud karistuste tähtajad

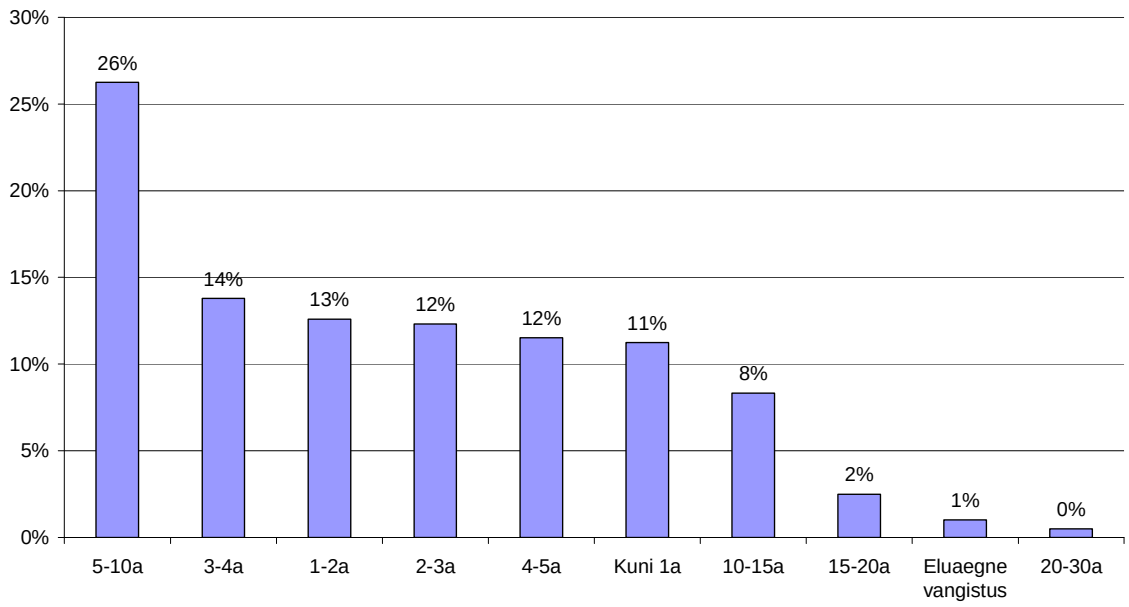

6.4.2. Kinnipeetavate iseloomustus

Umbes 40% (1743) kinnipeetavatest elas enne vanglasse sattumist Harju maakonnas, 20% (881) Ida-Viru maakonnas ning 12% (513) Tartu maakonnas. Vaid tühine osa kinnipeetavatest pärines Lääne maakonnast ning Hiiu- ja Saaremaalt (kokku 2%, 92 inimest).

30. Joonis: Kinnipeetavad maakonniti

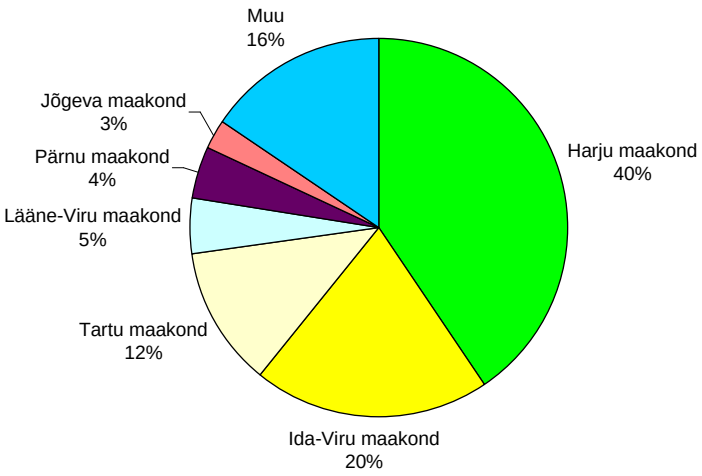

Kinnipeetavate ja vahistatute keskmine vanus jäi 31–32 eluaasta vahele. Kõige suurema rahvusgrupi Eesti vanglates moodustasid venelased – 50% (2175), kellele järgnesid eestlased 42% (1807), ukrainlased 2% (80), valgevenelased (58), mustlased

(36), soomlased (24) – igaüks 1%. Ülejäänud rahvused ei ületanud 1% vangide koguarvust, näiteks leedukad (21), aserbaidžaanlased (19), tatarlased (18), lätlased (13) jt. 60% Eesti vanglapopulatsioonist moodustavad Eesti kodakondsusega inimesed ning ülejäänutel on kas kodakondsus määratlemata või nad on välisriigi kodanikud.

31. Joonis: Rahvused vanglates

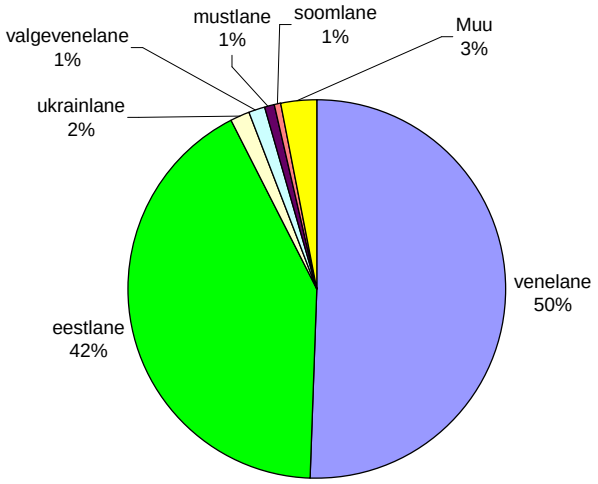

34% kinnipeetavatest oli põhiharidusega ning 30% keskharidusega, suurel osal – 21%-l oli kas algharidus või puudus haridus täiesti. Umbes 2% kinnipeetavatest oli kõrgharidusega.

68% kinnipeetavatest oli enne vanglasse sattumist töötu, neil, kel töökoht oli, tulid valdavalt erasektorist – 26%. 6% kinnipeetavatest olid vabaduses pensionärid või õpilased.

6.4.3. Alaealised kinnipidamisasutuses

1.01.2007. a. seisuga viibis kinnipidamisasutustes 41 alaealist, enamik neist olid 17-aastased poisid. 01.01.2006. a. seisuga oli olukord statistiliste näitajate poolest üsna sarnane, kokku oli kinnipidamisasutustes 37 alaealist. Alaealised süüdimõistetud kandsid vangistust Viljandi noortevanglas ning alaealisi vahistatuid hoiti enamasti Tartu vanglas.

93% alaealistest kinnipeetavatest kandis vanglakaristust varavastaste kuritegude, 7% isikuvastaste kuritegude eest. Enamik alaealisi kinnipeetavaid oli ilma põhihariduseta.

01.01.2006. a. seisuga oli Justiitsministeeriumi vanglate osakonna andmetel alaealisi vahistatuid kokku 53. 01.01.2007 seisuga oli vanglates 48 alaealist vahistatut, neist 46 paiknesid Tartus (sh 2 tüdrukut) ja 2 Tallinnas (sh 1 tüdruk). Seega on vahistatute arv kahe aasta võrdluses jäänud samuti suhteliselt samale tasemele.

Alaealiste vahi all hoidmine on siiski küllalt äärmuslik meetod ja seetõttu püütakse seda võimalust üldjoontes vältida. Samas, kui siiski alaealine kahtlustatav tuleb

uurimise ajaks vahi alla võtta, siis püütakse nende vahi all hoidmise aega hoida nii lühikesena kui võimalik. 2006. aasta jooksul oli alaealiste osas siiski juhtumeid, kus alaealist hoiti vahi all üle kahe kuu.

6.5. Kriminaalhooldus

2006 aastal võeti kriminaalhoolduses arvele 5914 isikut, kellest 5% olid alaealised.

Kriminaalhooldus lõppes 2006 aastal 5980 isikul.

Kõige suurem osa kriminaalhooldusalustest (79%) oli suunatud käitumiskontrollile.

53% kriminaalhooldusalustest olid varem kuriteo eest karistatud.

Kriminaalhooldusalused on valdavalt süüdimõistetud, kelle kohus on määranud kriminaalhooldaja järelevalve alla käitumiskontrollile või kelle vangistus on asendatud üldkasuliku tööga. Lisaks sellele võib kriminaalhooldusalune olla näiteks isik, kelle suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud ning kellele on prokurör või kohus määranud üldkasuliku töö kohustuse vms.

Aastas võetakse arvele peaaegu 6000 kriminaalhooldusalust, 2006. aastal 5914 isikut ning 2005. aastal 5927 isikut.

32. Joonis: Kriminaalhooldusaluste arv kuude lõikes, 2005-2006

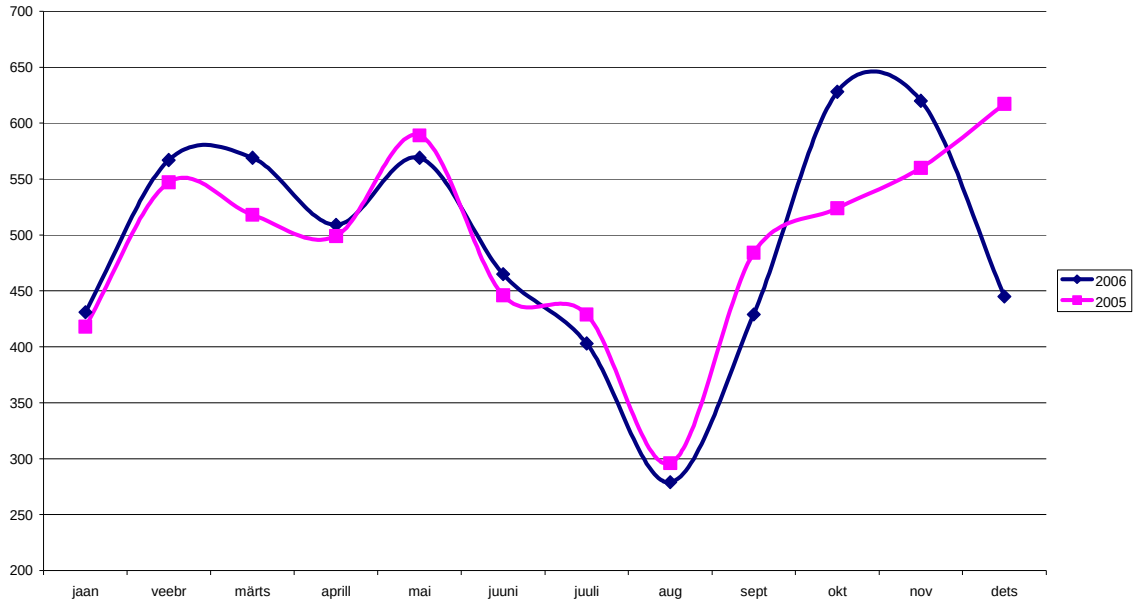

2006. aasta lõpus oli kriminaalhooldusosakondades arvel kokku 7879 isikut. Kõige suurem osa neist oli suunatud käitumiskontrollile (79%). Vanglast ennetähtaegselt vabastatud moodustasid 9% ja šokivangistusega karistatud 8%. Käitumiskontroll on vangistusest tingimisi vabastamine katseajaga 18 kuni 36 kuud ning sellel ajal on isik kohustatud järgima kontrollnõudeid nagu kindlas elukohas elamise nõue, registreerimiskohustus jt ning täitma talle kohtu poolt pandud kohustusi nagu näiteks

kahju heastamise kohustus, keeld tarvitada alkoholi või nõue täita ülalpidamiskohustust või osaleda sotsiaalabiprogrammis vm kohustus. Šokivangistuse korral pööratakse üks osa mõistetud vangistusest koheselt täitmisele ning ülejäänud osas vabastatakse isik vangistusest tingimisi koos käitumiskontrolliga ja katseajaga ja vastavate kohustustega.

2% isikute puhul oli vangistus asendatud ühiskondlik kasulik tööga (ÜKT) ja 2% suhtes rakendati alaealise mõjutusvahendit.

Kriminaalhooldus lõppes 2006. aastal kokku 5980 isikul, seega võeti arvele vaid mõnevõrra rohkem inimesi kui neid, kel kriminaalhooldus lõppes. Valdav osa kriminaalhooldusalustest lõpetavad kriminaalhoolduse edukalt, ent seda küll sõltuvalt kriminaalhoolduse tüübist. 68% (4047) 2006. aastal kriminaalhooldusaluste lõpetanud isikust oli määratud käitumiskontrollile, kellest 80% (3244) lõpetasid katseaja edukalt. Šokivangistus lõppes 6%-l (361) isikutest ja neist 61% (223) edukalt. ÜKT kui vangistuse asenduskaristus lõppes 5% (278) kõigist lõpetamistest ja edukalt sooritas töökohustuse 84% (234). ÜKT kohustuse kriminaalmenetluse lõpetamisel sooritas 10% (624) isikutest ja neist edukalt 87% (540). Ennetähtaegselt vananenud isikutest lõppes katseaeg 9%-l (525) isikutest ja neist olid edukad 86% (425).

33. Joonis: Kriminaalhoolduse lõppemise põhjused

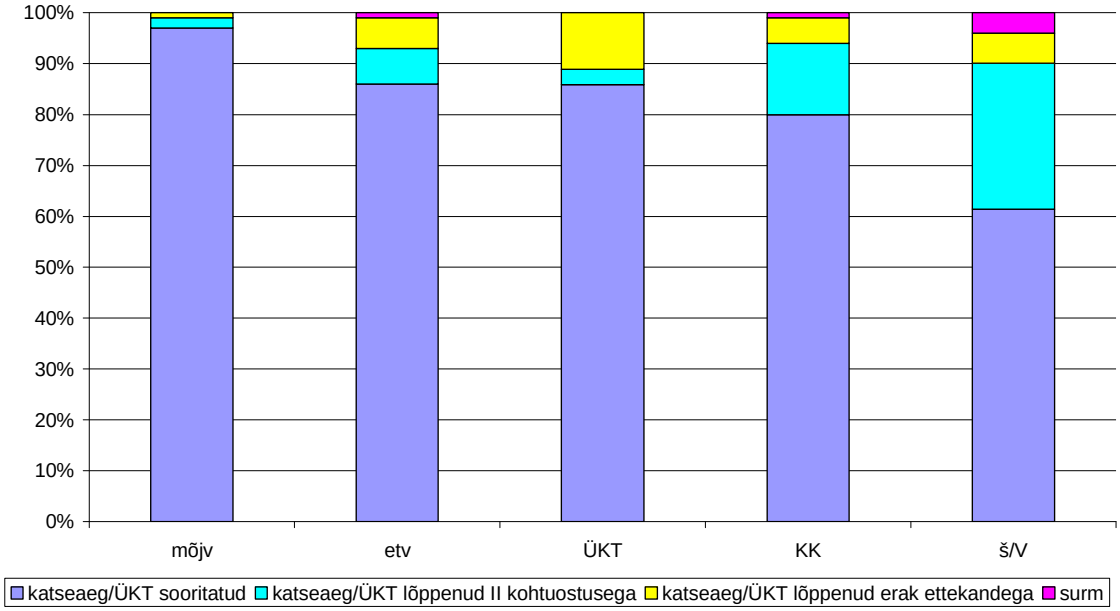

6.5.1. Kriminaalhooldusaluste iseloomustus

Kriminaalhooldusaluste arv on aastatega kasvanud mitme tuhande isiku võrra. Sellel võib olla erinevaid põhjuseid: kriminaalhooldust võib olla kohtu poolt aastatega enam usaldama hakatud, juurde on tulnud uusi kliendigruppe ja teenuseid. Esimesel, s.o 1998. aastal oli Eestis arvel umbes vaid 2000 isikut, seega on kasv olnud 75%. Viimasel kolmel aastal on arv stabiliseerunud ning 2006 aasta lõpus oli kriminaalhooldusaluseid 220 võrra vähem kui 2005. aastal.

34. Joonis: Kriminaalhooldusaluste arv, 2000-2006

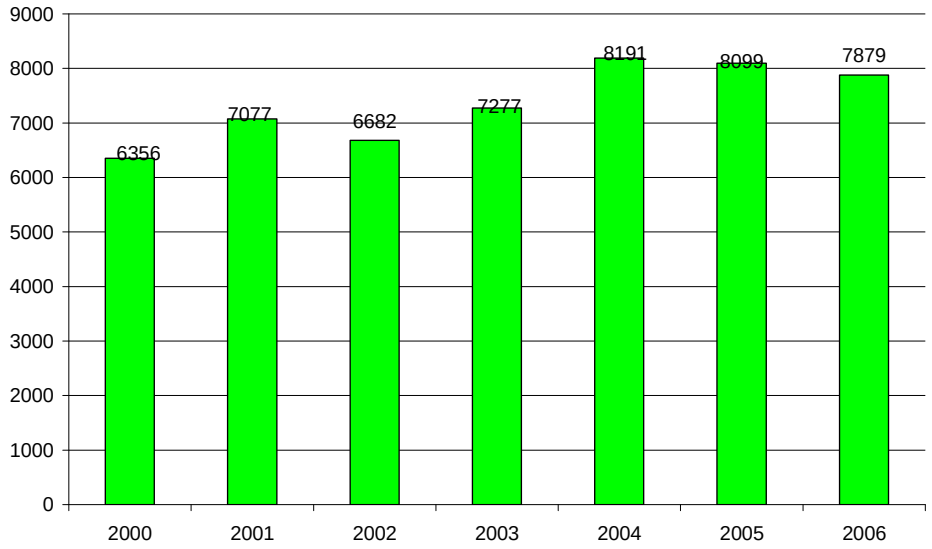

Kõige enam kriminaalhooldusaluseid oli Harjumaal (2495), Tartumaal (1158) ja Ida-Virumaal (915) ning kõige vähem oli kriminaalhooldusaluseid Saaremaal (142) ning Lääne- ja Hiiumaal (175).

53% kriminaalhooldusalustest olid varem kriminaalkorras karistatud. Kõige rohkem olid kriminaalhooldusaluseid toime pannud varavastaseid kuritegusid (41%), liikluskuritegusid (24%) ja isikuvastaseid kuritegusid (11%). Seoses korduva joobes sõidukijuhtimise registreerimise märgatava kasvuga viimastel aastatel on kasvanud ka niisuguste kuritegude eest süüdi mõistetud ja kriminaalhooldusosakondades arvel olevate isikute arv ja osakaal kõigist kriminaalhooldusalustest.

35. Joonis: Kriminaalhooldusaluste poolt toime pandud kuriteod

Keskmine kriminaalhoolduse all olev isik oli 31.12.2006. aasta seisuga põhiharidusega (38%), töötav (70%) noor eestlasest (61%) meesterahvas (95%).

Kõige rohkem oli kriminaalhooldusaluste hulgas 18–24-aastaseid inimesi (29%), üsna suur oli ka 30–39-aastaste isikute osakaal (23%).

6.5.2. Alaealised kriminaalhooldusalused

Kohus mõistis süüdi ja määras 2006. aastal kriminaalhooldusele 220 noort, ühiskondlikult kasulikku tööd määrati 6 noorele (ligi 3%), šokivangistust 28 noorele (ligi 13%), mõjutusvahendit kohaldati 121 noorele (55%).

Alaealiste kriminaalhooldusaluste arv on alates kriminaalhoolduse loomisest aastatega vähenenud. Kui 2002. aastal oli alaealisi kõigist kriminaalhooldusalustest 10%, siis 2006. a ligi 5%. Tegelikult on selline muutus põhjustatud seaduste muutmisest ja alaealiste puhul üha enam alternatiivsete karistusvõimaluste kasutamisest. Kriminaalhooldusele määratud noortega tehakse mitmesugust tööd, ametnikud rakendavad noorte rühmatöid, matku, programme jne. Kindlasti jälgitakse hariduse omandamist ja vajadusel aidatakse sellele kaasa.

5. **Tabel:** Alaealised kriminaalhooldusalused aastail 1998–2006*

	2003	**2004**	**2005**	**2006**
Kriminaalhooldusaluseid kokku	7277	8084	7885	7879
sh alaealisi	624	459	384	375
alaealiste osakaal (%)	9	6	5	5